

Napút-füzetek

31.

Cédrus-kvintett

Záró pályázati válogatás, 2007-es kör

Boszkonyás Mári

A lány nem volt túl szép. Járás közben kissé meghajtotta a hátát, és sötét ruhákat hordott. A faluban csak úgy emlegették, a „Boszkonyás Mári”. Az anyja halála után elszegődött a közeli birtokra cselédnek, de hamarosan visszatért a szolgálatból, mert, úgy mondták, minden jószág kiadta a lelkét a keze alatt. Hát elzavarták. Attól fogva féltek tőle a faluban. Azt mondogatták, kitanulta a boszorkánymesterséget, s a szemével üti agyon az állatot, ha éppen rossz napja van.

Aratás után volt, hogy egy esküvőn Mári megpillantotta Gyurkát. A kocsmáros idősebbik fia Katinkát táncoltatta, és olyan szerelmesek voltak, hogy egész este senkit sem láttak, csak egymást. Mári valahogy melléjük kerevedett, és lekapott egy hajszálat a Gyurka ingéről. Gyurka hamarosan megbetegedett, még a szép Katinkát sem engedte magához. Mikor felépült, mindjárt felbontotta a jegységét, és elment Márihoz, hogy megkérje.

Hat héttel később Mári elkészült a menyasszonyi ruhájával, és egy őszi szombat délután Gyurka karján átlépte a templom küszöbét. A kézfogóra senki nem jött el. Gyurka arra gondolt, hogy igen silány lett idén a termés, jó, ha a saját jószágnak futja. A cirok meg egyenest siralmas. Mondogatták is a faluban: „Elvitték a termést a boszorkányok. Köll biz’ a söprűbe, köll.” És közben nézte a Mári kipirult arcát, és fájta a feje. Valami gyűrűféle is került a menyasszony ujjára, de azt még a Katinkának tartogatta, s most ím, itt van ezzel a lánnyal, akit nem is ismer, s elveszi feleségül. Megbolondult a világ, de én vagyok mind között a legbolondabb, gondolta Gyurka, miután a papnak sikerült végre kihúzni belőle egy halvány „igen”-t. Akkor aztán el volt boronálva. Ásó, kapa, nagyharang, vihetta a Márit, mint férj a hites feleségét. Hogy mit fognak ehhez szólni a cimborák... De Gyurka ezt előbb megtudta, mint szerette volna. Mert ahogy kilépett a templomból, ott volt az egész falu a domb aljában, és kiáltoztak, átkozták őket, de főként a Márit, s az ő cimborái voltak a leghangosabbak. Aztán jött a Katinka kishúga sírva, hogy szaladjon gyorsan az egész falu, de legalábbis minden úszni tudó ember a folyóhoz, mert a Katinka a folyóba dobta magát, mikor meghúzták a lakodalmas harangot. A fiatalok elszaladtak a folyóhoz, de sokan maradtak, s nem mozdultak a templom elől. Nézték a furcsa párost. A jóképű, gazdag legényt és a csúnya, púpos lányt, aki életében ezen az egy napon tudott fehér ruhát húzni, mert amúgy mindig feketében járt. El is indult a pár a falu széléhez, ahol a Mári lakott, de akkor a másik végből jött a kiáltás, hogy a Katinkát megölte a szerelmi bánat, semmi úszni tudó ember ki nem húzza többé a folyóból, s úgy illenék, hogy a Gyurka is utána vesse magát. De ha magát nem is, a Márit mindenképpen. És akármennyire is tartottak a Mári haragjától, akinek kutyája volt, mind ráengedte a menyasszonyra, hogy fojtsa meg, s az ablakokból az asszonyok tehéntrágyával dobálták őket, az emberek meg fogták a vellát, azzal eredtek a pár nyomába.

Gyurka szeretett volna megállni, de a Mári erősen szorította a kezét, és úgy szaladt, mintha repülne, hát muszáj volt menni. A következő falu határáig

---

---

hajtotta őket a szegény. Ott megálltak. A Gyurka tovább akart menni, mert éppen a temetőben álltak meg pihenni, de a Mária kijelentette, hogy csak egészen kicsikét hajlandó odébb menni, épp csak annyira, hogy ne bolygassák meg a holtakat, aztán ott meghálnak, és másnap el is kezdik felépíteni az új házukat. Gyurka hiába könyörgött, hogy legalább a szomszéd faluig menjenek. Mária levette magáról a menyasszonyi fehér ruhát, leterítette a földre, s ráfeküdt azonmód pucéran, s biztosította az urát, hogy nem kell aggódnia, mindene meglesz, amire csak ráviszi a szükség. Hiába mondta Gyurka, hogy semmijük sincsen, csak az a ruha, amibe ide eljöttek, Mária csak legyintett, és azt mondta: „Lesz minden.”

Az öreg tölgyfa tövében megháltak, s amíg Gyurka ölelte Márit, egyre csak a Katinka kihűlt fehér teste járt az eszében. Még akkor sem aludt, mikor feljött a Hold, még akkor sem, mikor a Vénusz, de még akkor sem, mikor a Nap indult újabb vándorútra a faluja felett. Nézte a temetőt egész éjjel, és a hátát a nagy tölgyfának döntötte, aminek a tövében a Mária aludt.

Egy év múltán állott a kicsi ház, a kertben tyúkok kapirgáltak, volt kukorica, krumpli, a Mária még egy kis disznót is kerített valahonnan. A hátsó szobában ringott a bölcső Gyuszikával, s a kert végében ott állt a nagy tölgyfa, s azon túl rögtön a temető.

Az első idegen népek akkortájt kezdtek hozzájuk járni, mikor Mária letette a szoptatást. Először csak a szomszéd faluból jöttek, aztán messzebből, a városból is, évek múlva pedig már külföldről is. Gyurkát a szülei kitagadták. Egyszer próbált meg hazalátogatni az esküvő után, de az apja kapufélfát mutatott neki, s kiátkozta a Mária miatt. Soha többet nem merete betenni a lábát a falujába. Nem is dolgozott, csak ami munka a ház körül akadt. Mégis megvolt mindenük, ami kellett. A Mária hajnalban kelt, s kiment a rétre. Mindig virágokkal, növényekkel volt teli a köténye, mikor hazaért. Aztán megetette a jószágot, ellátta a gyermekét, főzött, varrt, vagy dolgozott a kertben. De a délelőttök nagy részét mindig a setétszobában töltötte a növényeivel. Délután aztán megindultak a népek. Gyurka sosem tudta, mi folyik a setétszobában, mert oda neki nem volt bejárása, de azt azért sejtette, hogy a Mária nem egészen törvényes dolgokat művel, mert különben minek ez a nagy titkolózás. Sokat üldögélt a nagy tölgyfa alatt, és nézett maga elé a semmibe. Néha faragott valamit, néha csak nézte a semmit, de hogy ezekben az órákban mi járhatott a fejében, senki sem sejtette.

A Gyuszi már tipegő volt, mikor a Mária először rajtakapta az urát, hogy sír a kert végében. Mikor kérdezte, mi a baj, a Gyurka csak a vállát vonogatta, s azt mondta, fél, hogy a fia néma marad. Hároméves kora után a kisfiú elkezdett beszélni, de a Mária csak látta, hogy az urát néha elkapja valami fura hangulat, és lemegy a kertbe sírni. Attól fogva minden reggel főzött egy bögre teát az urának, mondván, igya meg, attól majd elmúlik a bánata. S a csészébe minden alkalommal beletett egy kis zöld levélkét, de mielőtt odaadta az urának, a levelet kivette belőle. A Gyurka kiment a teájával a tornácre, s mikor Mária nem vette észre, a kutyának öntötte az egésztestet. A Mária vad kutyája, akitől rettegtek a hozzájuk járó népek, úgy megszelídült, hogy többé meg sem nyikkant, ha idegenek tették lábukat a ház portájára. Gyurkát pedig tovább emésztette a bánat.

Gyuszika öt éves volt, mikor egy igazán gazdag ember jött el hozzájuk, s a Máriával bezárkózott a hátsó szobába. Órákig bent voltak, s mikor kijöttek, látszott az emberen, hogy vörösre sírta a szemeit. A Mária arca semmit nem árult el, csak azt mondta az embernek, hogy jöjjön vissza egy hét múlva, akkor majd meglátja. És egy hét múlva megint ott volt az ember, és megint órákig ügködtek a setétszobában. A rá következő héten ott volt megint, de akkor már nem volt annyira bánatos, és fél év múlva mosolyogva jött, és egy halom pénzt adott a Márinak, és nem győzte csókolgatni a kezét a hálától. A Mária csak húzta magát, hogy nem kell, nem azért csinálta, de az ember ragaszkodott hozzá, hogy a pénzt megtartsák.

S ha már volt pénzük, Mária beküldte a faluba Gyurkát, hogy hozzon a Gyuszikának valami kis állatot, amivel elfoglalkozhat, ha már a kutyát nem kedveli. Kiskecskét vagy bárányt, valamit, amit kényeztetni lehet. Hiába mondta a Gyurka, hogy fiúgyerek a Gyuszi, csúzli kell annak a kezébe, hogy a verebeket vadászhasza, meg pecabot, hogy a halakat foghassa a tóban, a Mária ragaszkodott a kis állathoz. Elment Gyurka zsebében a kis állatra szánt pénzzel, de estig nem került haza. S nem jött másnap reggelig sem, és azután sem. Akkor a Mária utána ment. A kocsmában talált rá. Olyan részeg volt, hogy nem tudott felkelni a padlóról, ahol éppen aludt. Mondta is a kocsmáros a Márinak, hogy az ura több mint két napja csak iszik és iszik. Ha magához tér az alvásból, megint inni kér, és megint elájul. De mivel tud fizetni az italért, nem dobhatja ki. A Mária villogó szemekkel nézte a kocsmárost, de nem szólt, csak felnyalábolta az urát, és vonszolni kezdte az ájult embert ki az utcára. A kocsmáros szemei kerekre tágtak a csodálkozástól, mivel a Mária kicsike volt és görbe hátú, a Gyurka meg amolyan jókötésű, szép szál ember. A kocsmáros nem értette, hogy férhet ennyi erő egy ilyen kis nyomorék asszonyba. A Mária visszanézett rá az ajtóból, s mondta neki, hogy most már csukja be a száját, és arról, amit látott, ne beszéljen senkinek, de legjobb lesz, ha örökre elfelejti őt is, meg a Gyurka pénzét is.

A hetedik évben jártak, mikor Mária hirtelen rosszul lett a mezőn. Kora hajnal volt, senki sem látta, hogy összezsugorodik a harmatos fűben, és ott marad. Órák múlva tért csak magához. Szédült és hányingere volt. Összevetette az állapotát aznap éjjeli álmával, s már tudta, hogy megint terhes. Nem nagyon értette a dolgot, mert vigyázott nagyon. Nem akart egyedül szülni, hiszen a Gyuszikát is alig tudta a világra segíteni magától, de akkor már biztos volt benne, hogy megint terhes, és hogy lánya fog születni. Hamarjában kigondolta, hogy Rózsa lesz a neve, s ment haza a hírrel, hogy vajon a Gyurka mit fog szólni hozzá. De a Gyurka nem volt a házban, és nem volt a kertben sem. A temetőben volt, és ásott. Mikor a Mária kérdezte, mit csinál, azt felelte, ássa a saját sírját. Akkor a Mária elrohant, s megint rosszul lett. Bezárkózott a setétszobába, s valamit csinált. Soká bent volt, csak este jött ki. Odaállt Gyurka elé, és azt mondta neki, elmehet, ha akar. Gyurka először csak állt és nézte a Márit. Nem volt már olyan sovány, mint amikor megházasodtak. Az arca is szépült, bár az is lehet, hogy csak megszokta. Fekete ruha volt rajta, és szinte beleveszett a konyha félhomályába, mintha ott se lenne. Aztán azt kérdezte: „Hát nem szeretsz már?” És a Mária azt felelte: „Pont mert szeretlek.” Akkor a Gyurka megértette, és kiment a házból. A Mária utána szaladt, és a zsebébe tette a maradék pénzt, ami sok mindenre jó lehet még a világban. Aztán leült a nagy tölgyfa alá, oda, ahol hét

---

ével azelőtt a lányságát elhagyta, s ahol most már egy kis fapad állott. Onnan nézte, ahogy az ura eltűnik, beleveszik a leszálló estébe. Sokáig nézte.

Egy nap Mári ismét bement a faluba, egyenest a kocsmároshoz, s azt találta mondani neki, hogy hétéves a fiacskája, s valami munkaféle kéne neki. A kocsmáros elírányította a kanászhoz, akinek éppen segítségre volt szüksége, mert igen megszaporodott az állomány. Mári megállapodott a kanással, s ott hagyta a fiát, hogy mesterséget tanuljon. Mikor hazaért, kiment a temetőbe, s befejezte a sírt, amit az ura kezdett ásni. Koporsót csináltatott, s belerakta az ura minden személyes tárgyát, amit a ház körül talált, s utoljára beletette a saját menyasszonyi ruháját. Akkor fogott egy kést, és egyetlen nyisszantással levágta a copfját, s a ruhák tetejébe hajította. Leszegezte a koporsót, s valahogyan belelökte a sírgödörbe. Másnap rátette a földet, s harmadnap fejfát állított az urának. Negyednap már azon gondolkodott, milyen szép is lesz a lánya. Nem lesz olyan csúnya, mint ő, hanem olyan szép lesz, mint az ura lánytestvérei, és a környéken minden legény őt akarja majd feleségnek. Fekete Rózsa... már a neve is milyen szép! Majd meglátnák a falubéliek, hogy az ő lánya lesz a legszebb gyerek mind között!

Amikor eljött az idő, Mári magára csukta az ajtót. Hatalmas fájdalmak voltak, de csak itta makacsul a maga készítette főzetet. Sírt, aztán ivott, és megint sírt, és megint ivott, és reggelre megvolt a gyereklány. Pont olyan lett, mint amilyennek lennie kellett. Ragyogó fekete szemeivel érdeklődve nézett a világba, és még a sírását is jó volt hallgatni. Hát még a nevetését, a gügyögését! Mert korán kezdett el beszélni is. Mári azt hitte, minden kisgyerek olyan, mint a Gyuszika, hogy csak hároméves kora után kezd el beszélni. Hogy meglepődött, amikor a lánya még egyéves sem volt, és egyszer csak azt mondta: „ma-ma”.

Még egyéves kora előtt elvitte a paphoz a templomba, hogy megkereszteljék. A pap kérdőre vonta Márit, hogy miért nem jár soha a misére, ha már ehhez a faluhoz tartozónak érzi magát. S jó lenne, ha a gyermekeit is elvinné, főleg a Gyuszikát, mert arra nagyon ráférne ám a katekizmus. Így lett, hogy Mári kapott egy helyet a templomban, s a pap megkeresztelte a lányát. Ez az ismeretség mindkettőnek előnyére volt. A pap segített, hogy Márit valamennyire elfogadja a közösség, Mári pedig járt a halottakhoz, s hamarosan kitanulta a bábamesterséget. Attól fogva sok dolga akadt a faluban, s bármilyen különc volt is, az emberek tisztelni kezdték a tudásáért.

Rózsának mindent szabad volt, ami csak az eszébe jutott, egy dolgot kivéve. Soha nem mehetett be a setétszobába az anyja után, és amikor később arról kérdezősködött, hogy mi van odabent, Mári csak azt hajtogatta: „Jobb, ha nem tudod.” Elhatározta, hogy megvédi a lányát attól az élettől, amit ő sem önszántából választott. Rettegett a gondolatától, hogy egy reggel arra ébred majd, hogy béka ül a Rózsa ágyánál, vagy egyszerűen azon kapja a kislányt, hogy a háztetőn sétálgat teliholdkor, mint ahogyan ő is tette annak idején. Azt akarta, hogy a lánya rendes életet éljen. S annyira óvta a saját dolgaitól, annyira nem beszélt soha a lányának a saját életéről, hogy idővel teljesen elidegenedtek egymástól. Rózsa úgy tudta, hogy az apja meghalt, de hogy mikor, azt Mári már elfelejtette, így amikor a kislány nagyobb lett, maga választott egy napot, és minden évben ugyanazon a napon megemlékezett ismeretlen atyjáról.

Egy alkalommal, amikor látogatni voltak Gyuszikát a faluban, Mári hallotta, hogy valami „oskolaféle” készül, ahol a gyerekeket megtanítják írni, olvasni. A kanász mondta is neki, hogy jó lenne, ha a fiát is beadná az oskolába, hogy ragadjon rá valami kis emberség, de Mári hallani sem akart róla. Minek a tudomány a Gyuszikának, kitanulta már a kanázmesterséget, s ha akar, mehet a világba szerencsét próbálni. De a lányát beadja az oskolába, mert úgy véli, eszes, és nagy hasznára lesz majd a tanulás. Végül abban egyeztek meg, hogy Rózsa elmondja majd a bátyjának, amit az oskolában tanult, így írni is megtanul, meg a munkáját is megtarthatja.

Épp csak elkezdődött az iskola, amikor egy nap a Rózsa nem ért haza időre a faluból. Sosem szokott elmaradni, csak vasárnap. Akkor játszhatott kedvére a többi gyerekkel a templom kertjében. A Mári alig várta, hogy betegye vendége után a kaput, fogta a kötényt, fordított egyet rajta, s indult is a temetőn keresztül a falu felé. Az első háznál megállt kérdezősködni, hogy nem látták-e a lányát. Az asszony úgy tudta, hogy kiment a bátyjához látogatóba az iskola után, s csodálkozott, hogy a kislány még nem került elő. Ment a Mári a legelő felé, de még oda sem ért, már valami rossz érzés kezdte szorítani a szívét. Félúton lehetett, mikor a tő felől a nádasból meghallotta a lánya nyöszörgését. Odarohant, s felkapta a félig eszméletlen gyermeket a földről. A Rózsa ruhája szanaszét volt szaggatva, s látszott, hogy valaki nagyon megverte. Hogy mi történt a nádasban, Mári soha nem kérdezte, ahogy nem kérdezte azt sem, ki volt a tettes. Csak hazavitte a lányát, egy hétre elzárta a világtól, s mire Rózsa felépült, a kanász olyan gyógyíthatatlan beteg lett, hogy a pap szinte naponta küldetett a Máriért, hogy szaladjon gyorsan, mert a kanász a végét járja. Ilyenkor a Mári mindig csak legyintett, s azt mondta, nem ér rá menni, majd akkor szóljanak, ha már meghalt.

Az is eljött nemsokára. Akkor már a kántor maga ment személyesen, hogy szóljon a Márinak, kellene mosdatni meg öltöztetni. A Mári fogta a legjobb kését, amit csak talált a házban, s elment. A kanász felesége meg a gyerekei mind ott sírtak a szobában, mikor megérkezett. Kiküldte őket, s mikor magára maradt a halottal, lehúzta a ruháját, megfogta a kanász micsodáját, s levágta. Közben magában mormolt valamit s a szemei vészesen villogtak. A kötényéből levelek kerültek elő, azokkal elállította a vérzést, majd megmosdatta s felöltöztette a halottat, mintha mi sem történt volna. Dolga végeztével visszament a temetőbe, s ott valamit csinált a friss sír fölött. Csak késő este ért haza. Akkor már a Rózsa aludt, s álmában egy nagyon gazdag ház úrnője volt.

Azután már semmi sem volt úgy, mint régen.

Angyalméreg

Persze ennek ellenére akadnak pillanatok, amikor egészen megértő, és képes úgy nézni rám, mintha kedvelne. Egy ilyen alkalommal még könny is remegett a szemében, nem is tudom, mintha megolvadt volna a lelkét borító jég, és a maga esetlen, zavart módján, egyszerű szavakkal arról beszélt, hogy rémálmaim minden bizonnyal összefüggenek anya halálával, mert ezt tudományosan bizonyított tények támasztják alá, továbbá hogy a pszichológia egyértelműen felfedte a kapcsolatot az elvesztés és az álmokban kísértő alak között, azután döcögve felolvasott egy magazinból is, hogy tudniillik poszttraumatikus vagyok, és ez egészen természetes, idővel elmúlik majd.

Bárhogy is van azonban, én nem érzem, hogy ez a dolog idővel elmúlni akarna, sőt, az Angyal látogatásai az utóbbi időben rendszeressé váltak. Már nem reszketek úgy tőle, mint kezdetben, de a félelem azért mindig rám tör elalvás előtt, és ahogy megjelenik, ahogy szinte előpárolog a bútorok mögül, az még most is rám hozza a frászt, nem is beszélve törtfehér arcáról, ami mintha valami csendes, ám végzetes betegséget árasztana, de mindenképp természetellenes. Különös arca van, úgy vélem, egy gyereké, de egy öreg gyereké, nem is tudom, hogy mondjam, szóval egy gyereké, aki fizikailag nem öregszik, de mozdulatlan vonásaiba mégis valami módon beleszővi magát a kor és a széthullás, talán több száz év is, mintha belülről enyészne el és csak a húsa ráncosodna, nem pedig a bőre, a tekintete lenne szürkébb, tompán fátyolosabb, de nem a szeme, mert az ráncatlan és íve még mindig fiatal. Angyálnak hívom, mert amolyan szárnyféle lóg alá lapockáin, persze ezek a béna, lehangolt tagok nem hinném, hogy bármi repülésre alkalmasak lennének. Talán csak jelképek, vagy éppen egy néhai, boldogabb idő csonka maradványai egy büntetését töltő testen. Amint tudatom az éj beköszöntével elhomályosul és az Angyal aláereszkedik álmaimba, szorongás lesz úrrá rajtam és próbálok felkészülni a legrosszabbra. Érzem, szeretnék, ha nem félnék tőle, de ugyanakkor azt is tudja, hogy ez képtelenség, és megérti, hogy rettegek, ezért aztán igyekszik tapintatos lenni, tőle telhetően kedves arcot vágni, és így közölni velem, utánnozhatatlan, zajos, alig érthető hangján, hogy meg kell halnom. Ez a szörnyű prófécia ebben a kelletlen közlésben, látom, számára is megterhelő, de végtére ő csak egy hírnök, valami közvetítőféle, aki a dolgát teljesíti, szolgálatot végez a korlátolt és a korlátlan között. Hogy egyszer majd eljön az idő és megszólalnak az elválás harangjai, mert meg kell halnom, az nem kétséges előttem, de kénytelen vagyok felfogni, hogy e bejelentéssel valójában halálom közelségét igyekszik hangsúlyozni, figyelmeztet, hogy napjaim immár meg vannak számolva. Az sem egészen egyértelmű, hogy az Angyaltól félek-e, aki a maga embertelen, ijesztő rútságával beszennyezi az éjszakáimat, avagy a lehetőségtől, hogy állítása, ami közelgő haláloamat illeti, valós lehet. Azzal mindenesetre tisztában vagyok, hogy az események e feltartóztathatatlan folyama nincsen rám jó hatással, és amúgy sem igazán családias körülményeim kétségbeejtő kedélye mellett immár életkedvem rohamos apadásával is számolnom kell.

Jó lenne, ha a bennem végbemenő aggasztó változásokon a beszélgetés egyszerű eszközével könnyíthetnék, de cudarul egyedül maradtam szorongással, reális esélyt nem látok rá, hogy állapotomról egyszer őszintén beszámolhassak neki. Tudom jól, hogy kifárasztja a munkája, ráadásul mióta anya meghalt, még én is ott vagyok a nyakán. Nemegyszer, mikor kötelekeimtől megszabadulva sikerült átküzdenem magam a szobán és elkúsztam a konyháig, látnom kellett őt, ahogy sűrű cigarettafüstbe burkolózva maga elé bámul, ujjai görcsösen zárják körbe a maszatos, üres poharat, és bár – mivel feltétlenül észrevétlen akartam maradni – helyzetemből adódóan nem láthattam a tekintét, biztos voltam benne, éreztem, hogy egész lényét kétség és bizonytalanság kínozza, és talán épp a mennyezet alatt futó vízvezetékét méregeti, vajon adott esetben elbírná-e testének a súlyát. Tudom, nem várhatom el tőle, hogy megmentsen, hiszen láthatólag ő is amolyan megmentésre várakozó állapotban raboskodik, s talán éppen azon mereng, beismerheti-e, hogy amíg őt magát ki nem ragadja valaki e kárhozatból, addig bizony segítséget tőle hiába várnak. Néha rajtakapom, hogy mielőtt dolgozni indul, a szobámba lép, az ágyam fölé hajol, és valami egészen komikus, ám ugyanakkor megrendítően emberi zokogás tör ki belőle, ami csak azt bizonyítja, hogy ő is rendelkezik szívvel, és fogyatéksamom szembeötlő durvasága láttán nem maradhat érintetlen még az ő a férfias, zárkózott lelke sem. Szemem ilyenkor lehunyom, és alvást színlelek, hogy ösztönös, kíváncsi tekintetemmel ne zavarjam meg sajátos, már-már gyermekien őszinte gyászát, aztán, ha a rohama véget ér és bezárja maga után a lakás ajtaját, mindketten megnyugszunk, és néhány perc után megpróbálok kiszabadulni kötelekeimből.

Meglehetősen kifinomult emberismeretem segített ráeszmélnem, hogy ezeket a műanyag szíjakat szándékosan nem rögzíti szorosan, s így ad esélyt, hogy ágyamból kimászhaszak. A látszat kedvéért még kimúlt macskánk tálkájába is ereszt friss vizet reggelente, szerintem titkon sejti, hogy azt én iszom meg, mert beteges lenne azt gondolnia, hogy a macskánk jár vissza hozzánk megszomjazva. Hálás is vagyok e figyelmességért, hiszen megtehetné, hogy csak délután ad innom. Nem tagadom, megvan benne a törődés, a gondoskodás alapvető ösztöne, lemérem ezt többek között arcának árnyain, ha nem kívánom az ételt, amit tálcán az ágyam melletti asztalkára helyez. Fontos számára, hogy mindig maradéktalanul elfogyjon a vacsora, mert ahogy gyakran mondja is, nem abban a korban élünk, mikor az ételt csak úgy kidobja az ember. Még abban is egyetérték vele, hogy a tányért csak akkor viszi el mellőlem, ha arról mindent elfogyasztottam. És én rendszerint el is fogyasztok minden ehetőt, mielőtt megbűdösödne, mert nem abban a korban élünk, ezt jól tudom. A részéről mindez jó pedagógiai érzekre vall, és mindenképpen dicséretes, ha hozzáteszem, hogy soha semmi ilyesmit nem tanult az iskolapadban, sőt azon kívül sem igen. Összefoglalván tehát tapasztalataimat, panaszra nem lehet okom, dolgozik, mint egy örült, hogy ezt az állapotot, amiben élünk, fenntartsa, és nagyra értékelem bátorságát is, hogy – kisebb csetepaté árán – megakadályozta, hogy a savanyú arcú családsegítősek elszakítsanak minket egymástól. Tartozom hát legalább annyival neki, hogy rendíthetetlen ragaszkodását türelemmel és arcizmaim korlátozott képességeihez mért mosollyal jutalmazzam. Lényegében minden a legnagyobb rendben van

---

---

köztünk. Csak az Angyal ne jönne minden éjjel, száján a szörnyű zajjal, hogy hamarosan itt az idő.

Mivel ma szombat van és ő szabadnapos, összeszedem magam, és újra beszámolok neki az álmaimról. Egy kicsit félek, hogy nyomban rám csapja az ajtót és a barátaihoz megy, ám ezúttal meglepő együttérzést mutat, sőt kíváncsiskodó kérdéseket tesz fel a részleteket illetően. Hajlandóságát kihasználva pontról pontra elmesélem neki az álmok rettentő koreográfiáját, beszélek az Angyal arcáról, és arról, amit minden éjjel hallanom kell tőle. Elmondom, hogy nyugodt lehet, én nem hiszek az álmok zagyvaságainak, és tekintete ekkor, míg engem hallgat, lassan elsötétül. Olyan érzésem van, hogy többet mondtam a szükségesnél, és már éppen próbálnám kimagyarázni a dolgot, mikor megértőn a számra teszi tenyerét, s közben szabad kezével igazi technikai bravúrt visz végbe: kibont egy doboz sört. Ámulva nézem a mutatóványt, egy pillanatra bosszankodom, hogy szerencsétlen beszámolómmal félbeszakad, de ugyanakkor ez a markáns ember, ahogy az italt a szájához emeli, nem hagy bennem kétséget afelől, hogy a dolgot ő a maga részéről tökéletesen megértette és feldolgozta, sőt, valószínűleg foglalkozni is fog vele, tőri majd a fejét, és nincs messze az idő, mikor bölcs belegondolások hatására előáll valami megnyugtató magyarázattal és vigasszal, ami kínjaim végét jelenti majd. Bolondság vagy hülyeség, nem hallom jól, melyiket mondja, de ahogy elnézem ezt a távozót, hatalmas hátat, mérget vennék rá, hogy jó talajba ültettem a magot, végre sikerült megérintenem a lelkét álmaim nagyon is valós problematikájával, és egészen biztosan kitalál valamit ez a jó ember, mert megindította szenvedésemnek ez a velejéig őszinte, aprólékos krónikája.

Általában a hétvége egyetlen hátránya, hogy szinte egész nap ki sem mozdul a lakásból, de ha mégis elmegy valahová, kiszámíthatatlan, mikor tér vissza, tíz perc vagy tíz óra múlva, így nem is kúszhatok fel-alá a földön, mert ha rajtakap, hogy ágyamat elhagytam, az rosszabb a felfekvés sebeinek fájdalmanál is. Ezúttal azonban mégsem bánom, hogy minden szabadidejét itthon tölti és az én lelki üdvömmön munkálkodik, a boltba is csak éppen leugrott, hogy amint mondta, a legszükségesebbeket beszerezze a háztartáshoz és nekem. Itt a vasárnap, ez a mindig néma, bántón csendes és gyászos idő, de ő jól elfoglalja magát, tevékenykedik szakadatlanul, pelenkát cserél alattam, sőt egy disznó viccet is mesél, csak hogy nevetni reméljen. Ebédet nem ad, de elárulja, hogy valami rendhagyó kompozícióra készül, ráment két teljes napja, a rohadt életbe, és az eredmény mindkettőnkét kárpótol majd.

Délután belép a szobába, szokatlan módon meglazítja rajtam a szíjakat. Már valami rosszat sejtenék, de tekintete – bárha homályos is valamelyest – barátságos, szelíd és megnyugtató. Gondoskodón hajol fölém, a karjába vesz, borostás képét játékosan az enyémhez dugja, megcsiklandozza érzéketlen lábamat. Sosem láttam még ilyen kedvesnek. Tulajdonképpen most kezd csak fájni az Angyal kegyetlen jóslata. Egyszerre belátom, milyen igaztalan ez a világ, s bár a szám nem alkalmas rá, hogy e kétségeimet és örömömet hanggá formázzam, reménykedem, hogy szememből csorgó könnyeim beszélnek helyettem. Körbevisz a lakásban, mintha először mutatná meg a szobákat, egy percre állunk anyám műanyag keretbe szorított fotója előtt, nézzük az arcát, jó hosszan nézzük, mintha azt várnánk, megszólal, tanácsot ad, megszid, eset-

---

---

leg meg is dicsér, de aztán megunjuk a dolgot, és mivel már úgyis este van és sötét, visszatesz az ágyamba. Nem szorítja rám a szíjakat. Egyszerűen nem tudom felfogni, miféle csodás változás állt be a jellemében, de az elgyengítő öröm miatt nem firtatom a dolgot. Az ágyam mellé ül és botladozó hangon magyarázni kezd, miközben egy kanállal valami főzelékfélét lapátol a számba. Azt mondja, az Angyal hazudott, soha ne higgyek az álmoknak. Nem árulom el neki, milyen förtelmesre sikeredett a vacsora, nem bánthanám meg az istenért sem, de arcom maradványain, gondolom, így is átsüt az undor. „Angyalméreg” – mondja remegő hangon. „Távol tartja a hülye álmokat.” Megértem, hogy talán ez lesz az első éjszaka, mikor az Angyal nem érhet el engem. „Jó étvágyat” – mondja halkán, vagy talán „Jó éjt”, nem értem pontosan motyogását. Többször visszanéz még, kételkedve, és olyan lassan távozik a szobából, hogy az idő egy örökkévalóságnak tűnik, mire végre behajtja az ajtót, és talán életemben először, kötelékektől mentesen talál rám az éjszaka.

Zachariás Klára

Hatvanhét egész öt tized százalék

Filmnovella

Történet egy Európai Unió által finanszírozott vidékfejlesztési program magyarországi elindulásáról.

Helyszín: Helyes megye kisvárosa – kistérségi központ –: Lajospátfalva, és más települések, főleg Eper, a megyeszékhely

Időpont: 2005-től máig – és a múlt egyes emlékeinek időpontjai

Szereplők: Colos fiú (Béla)

Ősz hajú asszony (Ditke)

Térképésznő (Olga)

Munkaügyisek

Önkormányzatiak

Falubeliek

Minisztériumiak

Nyár, július eleje...

Lajospátfalva /mészkőhegy... kiharapva belőle az évszázada cementgyártáshoz használt milliányi tonna szikla... fenyves, dombok, hegyek és a faluban egy hatalmas, több futballpályányi, fűvel bevont betontenger, körbevéve több rendben tartott, de üres épülettel... Kint nagystílusú tábla: IPARI PARK/.

Colos fiú ballag fehér golfsapkával a fején a kihalt falun keresztül...

Elhalad egy szépen tartott, elegáns kerítéssel körülvett kert mellett, fűtyent, fentről, az impozáns épület elől a szépen nyírt fűben lerohan egy hatalmas, előkelő fazonú kutya. A fiú a nevéen szólítja a kutyát: Borisz!... az a kerítés mellé ül, és szelíden hagyja simogatni a rácsok között benyúló kéz által a fejét, nyakát, hátát... A fiú gyengéden gügyög neki... Borisz... a kutya csóvál... aztán megjelenik a távoli ház kapujában egy munkásruhás férfi, fűtyent a kutyának és kiált is: Rudi! És a kutya felpattan és a fűtyentő felé veszi az irányt, leül eléje, és a kutya szokásos boldogságjeleivel, tappancs elől kinyújtva, fenék magasra hátratulva, farok veszettül csóválva, hagyja magát ugratni, na, játszunk már? A colos fiú elindul tovább az úton a kerítésen kívül, a kutya lehiggad, kis gondolkodás után visszaporoszkál a kerítés mellé, leül és úgy marad, hosszan néz a colos után...

A fiú továbbmegy, egészen a falu végén felállított VIDÁM PARK felirattal el látott bekerített területig, oda befordul, parolázik a főnökkel, kinyitja az iroda ajtaját, bemegy, majd kisvártatva kijön gumicsizmában, odaballag a kis mester-

---

séges tavacskához és leül, jelentkezőket várva a rábízott csónakhoz... A Vidám Park szinte üres, néhány kisgyerek lézeng, de az eszközöket nem használja senki, minden áll... A levegő is, tűz a nap. A fiú törölgeti a sapka alatt a fejét.

Hivatal Eperben – Munkaügyi Központ. Ősz hajú asszony ül az adminisztrátorral szemben, és papírokat mutogat. Kórházi zárójelentések, polgármesteri hivatali igazolások, hogy nincs a faluban munkahely, valami továbbképzésre kellene a fiát végre felvenni, ide jár ebbe a hivatalba most már harmadik éve, de sem itt, sem helyben nincs munka, a fia pár évvel ezelőtt rákos betegségen esett keresztül, hál' istennek úgy néz ki, hogy meggyógyult, de most meg depressziós, mert a betegsége miatt abba kellett hagynia a munkát. Szakmát nem tanult, érettségije van, szakmája nincs. Hosszas várakozás után hírt kapott arról, hogy végre indul valamilyen tanfolyam a közeli nagyvárosban, talán számítógépes jó lenne... de pár hete valami kis időszakos munkához jutott a helyi Vidám Parkban, és most nem bírná már a kettőt, a munkát és a képzést együtt, így a pszichológus sem támogatná a képzésben való részvételt. Akkor hát mi legyen? A fiú helyben szeretne maradni, ott akar élni, dolgozni – és felnevelni a gyerekeit, akik most nem is lehetnek nála a körülmények miatt... Meg egyébként sem. Miért? Mert a második gyerek már egy másik asszonytól van, a két gyerek ezért egyszerre jelen sem lehet. Ez hogy történt? Hát, meg a kezelés alatt, mikor az első asszony eltávolodott, jött egy másik, akivel megvagasztalódott a fiú. Ez az asszony aztán teherbe is esett! A kezelés alatt? Hát, igen. Ilyen szerencsét! Hát, hogy szerencse-e... Ebből adódott aztán a válás és a kétfelé való fizetési kötelezettség. Két gyerektartást fizetni a semmiből!

De hát van ez a leszázalékoltság. Mennyi is? Ötven lenne. Nem hatvanhét egész öt tized? Nem? Miért? Hát mert meggyógyult.

Akkor baj van. Mert a munkáltatók a hatvanhét egész öt tized százalékot preferálják. Vagyis csak az ilyeneket veszik fel, mert ezért állami dotáció jár. Az ötvenhez nem? De, ahhoz is, csak kevesebb. Az már nekik nem jó. Amíg van hatvanhét egész öttizedes. De hát maguknak is jobb lenne a hatvanhét egész öttizedes. Mennyivel is? Hát, az ötven, az huszonkétezer lenne, a hatvanhét egész öttizedes meg harmincháromezer volt. Mi az, hogy lenne? Hát, mert az ötvenszázalékos az nem jár a fiamnak. Nem? De hát az imént azt mondta, hogy jár! Hát jár, de mégsem. Miért? Mert nem volt munkaviszonyban éppen a betegsége kezdetén, másfél hónap híja van. Miért? Nem dolgozott? Nem, nem, mondom, azon a nyáron munkanélküli lett, mert már akkor nem bírta a nehéz munkát, és elküldték. És nem kért munkanélküli segélyt? De, de, hát munkanélkülin volt ő, míg a kórházba be nem került. Na, hát akkor csak volt valami viszonya. Volt-volt, de az a törvény, amivel a nyugdíj-igazgatóság elutasította az ötvenszázalékos járulékot, 1983-ban keletkezett, amikor még nem létezett ez a munkanélküliségi kategória. Így aztán neki nem jár. De hát az orvosbizottság kimondta az ötven százalékot! Ki, ki! De akkor sem jár, a nyugdíjintézet és a törvény szerint. Jár és mégsem jár. Csak orvosilag jár. Törvényileg nem. De hát most kétezer-ötöt írunk. Hát, hát. A törvény meg ezerkilencszáznolvanhármassal. Punktum.

Mondok én magának valamit, asszonyom. De nem én mondtam, rám ne hivatkozzon. Szerezzék vissza azt a hatvanhét egész öttizedes leszázalékolást.

Akkor aztán dolgozhat is. Meg hát a pénz sem mindegy. Tizenegyezer forint plusz!! Nem lesz könnyű, azt előre megmondom. Most nagyon megszigorították ezt a kedvezményt! Az orvosok ma már az állásukkal játszanak, ha nem eléggé indokolt. De hát, azért ugorjanak neki. Elég beteg a maga fia? Hát, eléggé az. Jó, hát a rákból kijött, de azon kívül aztán mindene rossz. Hasmenés, naponta többször, a koleszterinszintje az egekben, a fogai kihulltak, nem alszik, nem tud, depressziós a végtelenségig, fáj a háta, a hasa, a lábai dagadnak, a talpán szemölcsök, szóval készen van teljesen. Na jó, de ezekért még nem jár a hatvanhét egész öttizedes, nekünk legalábbis ezt mondta a körzeti. Jár, nem jár, kezdjenek bele újból! Nem lesz rövid meccs. Azt tudjuk. Az előző is eltartott vagy másfél évig, a fellebbezésekkel együtt. Tudom, tudom, de én mégis ezt javaslom. Aztán majd meglátjuk. Addigra már talán munka is akad! Van hol lakniuk? Van, persze, saját ház. Idevalók vagyunk. A Bekecs családnak ez az ága régi erdészfamília. Nagy múltú család. Nézze, annak örüljenek, ami-jük van. A múlt, lassan már csak az marad.

Az is valami! Van, akinek ez sem jutott...

40 évvel korábban...

Téli táj, erdő, éles metszésű arc, vadászfelszerelés – az erdész tapossa a havat. Mellette fehér, hosszú fülű keverékkutya méltóságteljesen viselve tiszt-ségét lábnál ballag, bár fel-felkapja a fejét egy-egy fácán vagy fajd felröppené-sekor...

Hallgatagon járnak, , -egyszer az erdész, lassít, fülel,... rabsic?... kiált: hé! Megállj! Valahol lövés dördül... az erdész lekapja válláról a puskát, – hátáról lecsúszik a háromlábú, összehajtott bőrülésű szék és a hóba pottyan... de ezt az erdész nem veszi észre, – ismét kiált: Hé, megállj!... és a levegőbe lő, majd előreszalad és újból lő... Hé, rabsic! Megállj... és fut, fut a hóban, majd a le-maradó kutyának füttyant hátrafelé: Pofi...

De közben azért szalad, elég nehéz dolga van, mert a mély hó kemény akadály... Lassít, egy ember jön szembe az úton, az is óvatosan, – fellélegzik, – Mihók Marci... az meg : Mi a baj? Rabsic? Az, az... nem láttál arról senkit? Az erdész arra int, amerről jött a Mihók... Én ugyan nem, csak a szokásos jelölő körutamon vagyok... Mikor vágtok? Ezt az erdész kérdezi, majd nekiállnak beszélgetni a téli favágás nehézségeiről.

Aztán paroláznak, elköszönnek, Mihók befele indul az erdőbe, az erdész meg folytatja útját. Észreveszi, hogy a kutya még nem került elő, na, nem baj, úgy látszik, kis magánvadászatra indult, kihasználva a társalgási szünetet... újból füttyent, és továbbhalad...

Elég sokáig ballag, mikor megérti, hogy a kutya már nagyon régóta nem bukkant fel... Visszafele indul, Pofi, Pofi, kiabál, füttyög, és folytatja az útját... volt már olyan, hogy lemaradt, aztán mire hazaértem, már ott volt, régen lőttem vadat, hiányzik neki a friss vérszag... Mégiscsak kutya...

Dünnög, de azért csak halad tovább.

Ismét a mában vagyunk, az ősz hajú asszony konyhájában, ülnek a széken beszélgetnek, teáznak, az asszony a süteményből kínálja a vendég nőt, – az

---

meg kérdez... azt a kutyát én is ismertem, ugye? a Pofit,... emlékszem rá, bármilyen kicsi is voltam, minden állatra emlékszem, a bivalyra, a bocijára, meg a disznóra, aki megszaladt a kés elől és a nagyapádnak végig kell rohannia a falut, hogy aztán mégiscsak elcsípje, de vagy nyolcvan cibálták vissza, bebújtam a tisztaszoba legbensőbb sarkába és a fülemre tapasztott füllel vártam, míg elcsendesedik a malac... Na és aztán mi lett? Hogy került elő a Pofi?

Az ős asszony tovább mondja a negyven évvel ezelőtti történetet, de most már át-áttűnik a kép, és hol a mesélőt látni, hol a régi időket és a havas történetet...

Szóval aznap este a Pofi már nem került elő... a nagyapám igen rosszul is aludt, mert attól tartott, hogy a rabsiccal gyűlt meg a baja a kutyának, azaz hogy inkább fordítva... Nem is várta meg a reggelt, pirkadatkor újból kiballagott az erdőre, a hó csak még nagyobb lett, éjjel havazott is, meg szél is fújt, komolyan tartott attól, hogy a kutyát már élve nem találja meg... És hát amikor visszaért arra a pontra, ahol az első lövést leadta, vagyis amikor előkapta a puskáját, hát ott a hóban a lepottyant háromlábú vadásszék, és ott van rajta a Pofi, még hozzá élve! Nagy farokcsóválással fogadta a nagyapát, de lábra állni már nem nagyon tudott, annyira meggémberedtek a lábai... A nagyapa levette az erdészkabátját, és abba bugyolálta a kutyát, úgy hozta haza, a karjában... a Pofi ott ült, és őrizte a széket végig a hóviharos éjszakán keresztül... Hát ilyen volt a Pofi... meg a Nagyapa is, aki azután még évekig járta az erdőt a Pofival. A kutyának nagy baja nem lett, nem fagyott le semmije, a Nagyapa még idejében érkezett – de aztán akárhányszor ezt a történetet elmesélte, mindig könnybe lábadt az az édes kék szeme, amire aztán a vendég is visszaemlékezett, szintén könnyek között.

Na, ezek aztán a két nő, ott, a konyhaasztal mellett, alaposan kiszipogta magát, sírtak a Pofin, de a Nagyapán is, aki bár szép kort ért meg, aztán csak eltávozott az élők sorából... Nem, kutyát már nem tartanak, ami volt, azt is elajándékozták a vízművek telepére, nem tudják tartani. Mi pénz elmegy egy ilyen kutyára!

Aztán ott a konyhaasztal mellett megbeszélték az elmúlt pár évtizedet, amikor nem is látták egymást és nem is tudtak egymásról...

A gyerekkori ismeretség akkor szakadt félbe, amikor a nagyobb lány – most ős hajú asszony – az egyik Világifjúsági Találkozóra lett delegálva a falu vezetése által, és akkor a kisebbik lány – most egy térképészeti cég megbízottja – gardírozását abba kellett hagynia. Akkor, azon a nyáron véget ért a városi kislány falusi idillje, véget ért a libapásztorkodással, tehénőrzéssel, falusi lagzi-zással és cigánykerekezéssel telt kölyökidő, a kislány ősszel iskolába ment, és attól kezdve a két lány nem találkozott, egy ideig ugyan leveleztek, egyszer egy falusi nagybácsi Pestre is elvitte látogatóba a családhoz a nagyobbik lányt, de a hatvanas kemény esztendőek lecsendesítették a vidék és város közötti forgalmat, és a két család igen távol került egymástól. Ditke vegyész lett a gyárban, férjhez ment, jöttek a gyerekek, és Budapest el lett felejtve. Olga apja állás nélkül maradt, a kislány a nyarakat Budapesten töltötte, majd nagy nehezen jött a továbbtanulás, geológia, térképészet – és Lajospátfalva feledésbe merült.

A rendszerváltoztatási kísérlet megindulása idején a térképész nő felismerte, hogy az ipari parkok száma gyorsan meg fog sokszorozódni, mivel számos korábbi szocialista nagyipari létesítmény csukta be hirtelen a kapuit, maga után hagyva az üres épületeket és az azokat körülvevő betontengert... Kollégáival úgy döntöttek, hogy feltérképezik azokat az elárvult régi telepeket, amelyek ma a jól hangzó ipari park néven futottak be az újkori történelembe. Érdeklődése Lajospátfalváig vonzotta el, majd amikor feltárult előtte a lajospátfalvi cementgyár bezárásának története, több időre leköltözött Lajospátfalvára, hogy megtudja, vajon a lebontott gyár hasznosításáról mit döntenek.

Felkereste a Bekecs családot, és náluk táborozott le. Rövid idő alatt feltárult előtte a szerencsés szerencsétlenség, a család és a község lehetetlenné vált helyzete, amit az sem oldott meg, hogy a község még ebben az évben kisvárossá lépett elő. A térképész nő hallott a LEADER programról, és miközben általában az ipari parkok témakörébe ásta bele magát, felajánlotta szolgálatait a községnek, azt, hogy szívesen részt venne egy kísérleti közösségszervezésben is.

A LEADER-ről, röviden, a lényege: „közösségi kezdeményezés” – erre épül egy helyi akciócsoport, elsősorban helyi civil szervezetek, vállalkozók és terméskészítő személyek és az önkormányzat együttese. Az önkormányzat szerepe – mind a résztvevők száma, mind az anyagiak elosztása tekintetében – maximum 50 százalék, hogy a helyi hatalom ne kerekedhessen az alulról jövő kezdeményezések fölé... Az Unió ennek különösen nagy figyelmet szentelt végig a LEADER teljes menetének leírásában. Nagy esély egy vidéki településnek, vagy éppen többnek... 100 millió forintot nyerhet egy kistérség, a résztvevők száma a községek rész-elemeit is tekintve összesen 9-24 egyén, csoport, testület. Más-keppen: kb. 2-6, 10 ezer főt meg nem haladó lakosságú kistérségi község 3-8 elem községenként.

A fő cél: megoldani a helyben maradási, a munkanélküliséget, és megoldani a nők, a hátrányos helyzetűek és a fiatalok helyzetét olyan helyi projektek révén, amelyek a helyi természeti gazdasági és kulturális értékek felhasználásával új közösségeket és munkahelyeket teremtenek. Így a helyi adottságok figyelembevételével megvalósul majd, a hagyományok őrzése, a környezet védelme is. Mielőtt a rendelet életbe lép, azelőtt kell megmozgatni a helyieket. Felkészíteni az önálló cselekvésre.

Olga több szinten is próbálkozott.

Javaslatokat tett a könyvtárosnak, mit olvasson az interneten a témával kapcsolatban, minisztériumi ismeretségeit ajánlotta információforrásként az alpolgármesternél, a helyi káthód elnökének olvasnivalót küldött a LEADER eddigi külföldi eredményeiről, a polgármestert pedig arról győzködte, hogy most kell akciócsoportot kialakítani, amíg még máshol nincs ilyen. Éppen csak a megyei elnökig nem jutott. Senki sem kapott a lehetőségeken. Hogy melyik melyiket fékezte? Nem derült ki.

De a LEADER központi szervezése sem mozdult Budapesten.

A helyiek erre hivatkoztak. Miért lépnének éppen ők?

Biztosan az volt a baj, hogy pénzt kértünk, tanakodott a két nő. Mert, persze, kértek is, annyit, amennyiből egy szociológiai felmérést épp ki lehetett

---

volna hozni... Ditke nem sok időt tudott rászánni ezekre a próbálkozásokra. Úgy érezte, az ő feladata hajtani a hatvanhét egész öt tized százalékot. De Olga erőszakos is volt, ezért Ditke mégis kézbe vette a helyi ügyeket is... Telefonált ide, levelet írt oda, elment amoda. Hogy legyen egy előzetes kutakodás. Hogy maga a község is megismerje önmagát és választhasson a lehetőségei közül... Helyi agyag – vályog. Helyi forrásvíz – palackolt új hungarikum. Épített erdei út – kerékpárturizmus. Meg még más ötletek.

Tanakodtak a barátnők, és végül is megszervezték maguk a helyi akciócsoportot.

Visszajelzett egy másod-unokatestvér Pikófalváról, turizmussal foglalkozik, egy asztalos kisiparos Berecskéről, egy nyugdíjasklub Honosbélről, egy jogász-nő, egy számítástechnikus, a mozgássérültek klubja és egy kisebbségi alapítvány. Vagy tizenkét név és cím jött össze a környékbeli falvakból, egyesületek, kisvállalkozók, ahogy kell, a LEADER szerint. A kistérségi megbízott ezt már nem tudta kikerülni. Megadta magát. Tizenöt környékbeli vendéggel, a leendő helyi akciócsoport tagjaival létrejött a LEADER alakuló ülés Lajospátfalván.

A helyi vezetők is kénytelenek voltak elfogadni aényt. A kistérségi megbízott a kultúrházba meghívott egy megyei oktatócsoportot. Kitérték a terveket, határidőket, programokat, felírták a jelenlévők nevét, címét, kint volt a megyei LEADER-ügyintéző is, Ditkét beiskolázták egy LEADER-tanfolyamra. Ő el is járt ide, kapott jegyzeteket, füzeteket és újabb határidőket. Aztán szépen lassan elhalt a kezdeményezés, a tanfolyam nem folytatódott, a csoport többet nem jött össze. Ditke nem is bánta nagyon... A hatvanhét egész öt tized százalék miatt róttá az utakat. Járt az Onkológia Intézetben, az Országos Nyugdíj-igazgatóságot több mint tízszer bebarangolta, elutazott Pécsre egy orvosi szimpóziumra, ahol ennek a betegségnek egy, a fiánál is előfordult sajátos tünetével foglalkoztak. Novemberben a fia kérését elutasították. Maradt az ötven százalék, amit viszont a fiatalember nem kaphatott meg. Valami önkormányzati segílyt sikerült kitaposni, tizenhétezer forintot, havonta.

Ősszel érkezett a LEADER pályázat beadásának határideje. A kistérségi megbízott összeállított egy tervet – ezt mondta –, de nem mutatta meg senkinek. A maguk ötleteire építünk! Lesz vályog, forrásvíz palackolva meg minden! Egy hónap múlva halvány hangon bejelentette a helyi televízióban, hogy a község kiesett az első fordulóból. Mi lesz? Majd indul egy második forduló. Majd szól. Majd meghirdetik.

Közben Ditke fia egyre rosszabb egészségi állapotba került. Nem is tudott megint beiratkozni az őszi tanfolyamra. Szakácsnak úgysem menne szívesen, annyi baj legyen. Kőművesnek sem. Érettségije van! Számítástechnika? Ahhoz matematika kellene, az nem az ő asztala. Valami szervezői tanfolyam, hogy az nincs-e. Mit akar szervezni? Hát az mindegy. Talán sport... Valamikor focizott. Indul októberben egy masszórtanfolyam. Nem, ahhoz gyenge a fizikuma. Úszómester? Á, nem bírná, télen egész nap a hidegben. A hatvanhét egész öt tized százalék. Az lenne jó. Ditkének is nyavalyái támadtak. Vérnyomás, fülzúgás, gyengeség. Arra sem volt ereje, hogy tiltakozzon, amikor a fia bejelentette, hogy az új asszonnyal összeházasodnak. A fiatalember a házasságkötés után kapott egy papírt, hogy mivel a feleség dolgozik, ő nem kaphatja tovább a

---

---

tizenhétezer forintos önkormányzati segítyt. Összjövedelmük a családi pótlékkal együtt már meghaladja azt az egy főre jutó összeget, ami „kell a segélyhez”, a hivatal előadója szerint. Az asszony minimálbérre volt bejelentve. Viszont a családi pótlékot is hozzászámolták. Ez a törvény.

Mégiscsak a hatvanhét egész öt tized százalék lesz a megoldás – így Ditke. Mert új hírt kapott, nemsokára megváltozik a leszázalékoló bizottság összetétele, ismerős orvos kerül az elnöki posztra, új törvény születik. Kölcsönt vettek fel. Hogy, ha majd kinevezik az újat, az biztosan ő javukra döntsön. A család egyre mélyebbre süllyedt a munkanélküliségbe, az elszegényedésbe. Csak a hatvanhét egész öttizedes leszázalékoltság reménye éltette őket.

2007-ben megjelent a hír, hogy beindul a LEADER második fordulója. Olga értesítette Ditkét. Ditke szólt volna a kistérségi megbízottnak, de beszélni nem tudott vele, visszahívást nem kapott. Kiderült, Almásváradon van legtöbbet, ott nyitott kis hotelt és éttermet a huszonhat éves fiú, úszómedencével. A polgármesteri hivatalban is egyre ritkábban látták. Ditkénél ez ügyben nem is jelentkezett többet sose... Aztán Olga mégis rákérdezett a fiúra, Pestről hívta, „a minisztériumból”. A határidő holnap lejár! Még éppen el lehetne kezdeni a következő fordulót!

A kistérségi megbízott hangja büszkén csengett. Már megvan a csoport! Az önkormányzatok szervezik! Pálvásárán indul a LEADER, ottani vezetéssel. Minden megyei kistérségi település benne van. 33! Meg még jó néhány más tag. Összesen 75! Egyesületek! Alapítványok! Lajospátfalváról? Onnan nem. Ott ilyen nincs, hogy is lenne, hát ilyen csoport itt nem alakult. Vállalkozók! Azok igen. Főleg abból a kisvárosból, ahol most a LEADER szerveződik. Pálvására a megyei elnöknek, a megye parlamenti képviselőjének a szülőfaluja.

Bekecsék nyár végén eladták a szülői házat, Ditke kis lakótelepi lakásba költött, a fiatalok meg egy romos családi házba, ahol nincs fűtés és víz. De még próbálkoznak a hatvanhét egész öt tized százalékkal. Egy rokon ismeri azt a hölgyet, aki az új bizottság írnoka, és jóban van a főorvossal. Ditke fia most Pestre jár az Onkológiai Intézetbe, hátha felfedeznek valamit, amitől a százalék kijön...

Vicei Károly

Színjatszók

Tragikus bohózat
gúny- avagy szomorújáték

Személyek

LÁSZLÓ

ANASZTÁZIA, László barátnője

KATI, Titusz kedvese

LILI

ISTVÁN, árva gyerek

ELSŐ ZSŰRITAG

MÁSODIK ZSŰRITAG

HARMADIK ZSŰRITAG

TITUSZ, Nyugatról hazatért vendég-
munkás

GECSÉ TATA, nyugdíjas tanító

IGAZGATÓNÓ, a művelődési ház ve-
zetője

GONDNOK

TAKARÍTÓNŐ

4 EGYENRUHÁS

EGYIK

MÁSİK

SÚGÓ

Történik 1975 végén.

Ha az előadást meghirdető plakát jel-
zi, a játék a kezdés előtti 5-10 percben
már a színházépület bejárati kapuján
belül indul: színészek inkognitóban a
darab szelleméhez illő, furcsa, feltűnő
megjegyzéseket, kérdéseket stb. hin-
tenek szét.

*(Lárma a függöny mögött. Vehemen-
sen kilép két alak.)*

EGYIK: A ruskaja maradt...!

MÁSİK: Itt nem lesz előadás... ezek
nem jutnak el a színpadig.

EGYIK: Nem érdekel, ha a közönség
előtt is... ezekkel nem, ezekkel
nem, ezekkel nem... á, hagyjuk!

(Pódiumról ki-ki le, függöny fel.)

ELSŐ RÉSZ

ELSŐ ZSŰRITAG: Készült-e még vala-
ki? Vagy már mindenki szerepelt?

ISTVÁN: Nyilván én maradtam a végé-
re, de még most sem tudom, aka-
rok-e tag lenni. Engedjétek meg,
hogy Petőfi két strófájával mutat-
kozzak be:

Vannak hamis próféták , akik

Azt hirdetik nagy gonoszan,

Hogy már megállhatunk, mert itten

Az ígéretnek földje van.

Hazugság, szemtelen hazugság,

Mit milliók cáfolnak meg,

Kik nap hevében, éhen-szomjan,

Kétségbeesve tengenek.

Ha majd a bőség kosarából

Mindenki egyaránt vehet,

Ha majd a jognak asztalánál

Mind egyaránt foglal helyet,

Ha majd a szellem napvilága

Ragyog minden ház ablakán:
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk,
Mert itt van már a Kánaán!

(Leül, taps, fütttyögés.)

GECE: (be) Itt há', és hol a sör? Bocs
a késésért. Kivan a társulat? Min-
denkit fölvetetek? Bizony mon-
dom néktek: tag vege nyügevég.
Durgot forgott mirgit sorgot targa
rargár. Különb Gecse vagyok,
nyugdíjas tanító. Ilonka itt van?

MÁSODIK ZSÚRITAG: Van köztünk
Ilonka? (Körülnéz, válasz nem
jön.) Barátunk, véletlenül tévedtél
be, vagy be akarsz állni komédi-
ásnak?

GECE: Nekem már az apám is szí-
nész volt. Ő játszotta a közeledő
léptek zaját.

HARMADIK ZSÚRITAG: Lássuk a szí-
nészivadékot!

GECE: (Oly módon hangsúlyoz,
hogy a megszokottal ellentétes
értelmet kap a szöveg.)

Ott essem el én,
A harc mezején,
Ott folyjon az ifjúi vér ki szívemből...
S holttestemen át
Fújó paripák
Száguldjanak a kivívott diadalra,
S ott hagujanak engemet összetiporva.
(Hangja sírásba csuklik. A többiek rö-
högnek.)

ELSŐ ZSÚRITAG: (Gecse stílusában)
Gratulálok? Kiváló szavakat? (Ko-
moly hangnemre vált.) Csakugyan
gratulálok mindenkinek, mindenki
föl van véve... (Gondnok belép)
...vagy van még új jelentkező?

GONDNOK: Nem, nem, én már föl va-
gyok véve, harminc éve. Sokáig
maradnak még, vagy magukra
zárjam az ajtót?

LÁSZLÓ: Ki ez?

TITUSZ: Azt már látom, hogy nem ő
az igazgatónő, aki bennünket ide
beengedett, és addig maradunk,
amíg ő nem szól.

TAKARÍTÓNŐ: (kintről bekiabál) Józsi,
hozhassa a porszívót! (Bejön.)

TÖBBEN: (kórusban) Jó estét, igaz-
gatónő!

TAKARÍTÓNŐ: Igazgató az öreganya-
tok! De lesz mindjárt igazgató, és
meglássuk, ki fog itt takarítani, ő,
vagy ti, vagy én. (Elmegy a gond-
nokkal együtt.)

GECE: Takarodót fújt a nyanya.

ELSŐ ZSÚRITAG: Barátaim, színmű-
vész urak és hölgyek! Mostantól
mi egy új színtársulat vagyunk,
húsz év után az egyetlen műked-
velő társaság városunkban. Eddig
itt csak kuglipálya működött, a
horgászegyesület és a futball je-
lentette a kultúra netovábbját, arra
minden pénzt megadtak...

TITUSZ: Játsszunk mi pénz nélkül is,
akár a foci- meg a kuglipályán,
csak ne akadékoskodjatok velünk.

IGAZGATÓNŐ: (be)

TÖBBEN: Jó estét, igazgató asszony!

IGAZGATÓNŐ: Elnézésüket kérem, de
az előcsarnokot sürgősen rendbe
kell tenni, holnap itt politikai nagy-
gyűlés lesz. Amúgy biztosíthatlak
benneteket, hogy tőlem telhetőleg
mindent megteszek, hogy felka-
roljam ezt a nemes kezdeménye-
zést. De meg kell hogy mondjam,
nemcsak rajtam múlik a dolog.
Addig is, esténként többször össze
kell jönnötök ebben a csarnokban,
hogy kidolgozzátok elképzelése-
iteket. Csak türelem, türelem...
(Mosolyogva búcsút int, el.)

ISTVÁN: Takarodhatunk.

LÁSZLÓ: Ki lettünk takarítva.

TITUSZ: Nesze semmi, fogd meg jól!
Szavakkal, féligéretekkel könnyen
kifizetnek a politikusok. Az egyik

így szónokolt a minap a tévében: „En azt sem mondom, hogy igen, azt se, hogy nem, hanem pont az ellenkezőjét.” (Rövid szünet.) Érti ezt valaki?

ELSŐ ZSÚRITAG: Tényleg nem árt megszívlelnünk, hogy hivatalosan még nem vagyunk megalakulva. De szerintem semmi okunk kértelkedni abban, hogy előbb-utóbb rámondják az áment odafönt. Találkozunk egy hét múlva.

GECSE: Gyerünk a Sörözőbe!

(Kint felbőg a porszívó, a műkedvelők már nem értik egymás szavát, kiabálva elvonulnak. A takarítónő bejön, vödörrel, fölmosóval, és sértett arckifejezéssel lát munkához. A gondnok behozza a porszívót.)

MÁSODIK RÉSZ

SZÍN: változatlan

ISTVÁN: Két hónapja járunk ide, és már harmadszor esett meg, hogy kizártak bennünket. Gecse, mit szólt a gondnok, mikor ráverted az ablakot?

GECSE: Tag vege nyügevég kivarangyos gurdablu! Szóval csak utálkozva kiadta a kulcsot, akár a múltkor, azt mondta, jön nemso-kára, és akkor tűnés!

TITUSZ: Álljon meg a menet! Mi volna, ha a nagymisébe beleugatna a sekrestyés, és a plébános urat híveivel együtt kitessékelné?! Nehogy már a takarítónő is jöjjön a porszívóval!

LÁSZLÓ: *(Bejön Anasztáziával, köpenyben, esernyővel.)* Mi a gond, pajtások?

ISTVÁN: Megint kizártak bennünket, szakadó esőben.

LÁSZLÓ: Volt ilyen előérzetünk, ezért is jöttünk később. Nem árt óvatosnak lenni. Turpisság lehet ezekben a kizárásokban. Mert hol kötöttünk ki a múltkor, amikor otthon se találtuk a gondnokot? A Sörözőben! Azelőtt pedig árva társunk, az egyedül élő István lakására vonultunk. A végén nehogy ránk fogják, hogy illegális szervezkedésbe kezdtünk.

GECSE: Bocsnát, hogy közbeszólok, de nem tűnt fel önöknek, hogy az igazgatónő rég nem mutatkozott körünkben?

TITUSZ: Nekem nem hiányzik. Az ő dolga, hogy elintézze a formaságokat. Bennünket meg engedjen végre a színpadra!

GECSE: Azt lehetitek. Nem fog ő egy lépést se tenni, nekünk kell cselekedni, ha színházat akarunk.

LÁSZLÓ: Legyünk belátással: egy vezetőnek is megvan a maga gondja-baja, igenis nekünk kell helyette eljárni, ne várjuk, hogy a sült galamb a szánkba repüljön!

TITUSZ: És az igazgató néni elvárhatja?

ANASZTÁZIA: Megmondta, hogy nem rajta múlik. Neki is vannak főnökei, felettesei: a politikusok. A szomszédomban is lakik egy nagykutya, befolyásos elnökféle. Eddig ragyogó arccal köszöngött nekem, tegezésre is kért, de a minap komoran és magázódva érdeklődött. Miféle társaságba keveredtem? Megmagyaráztam neki, hogy csak azt csináljuk, amiről azt tanultuk, hogy szép és nemes dolog: a kultúráért tesszünk valamit. Abban már nem vagyok biztos, hogy meg is értett.

GECSE: A politikus meg a színház!

MIND: *(nevetnek)*

GECSE: Pedig rájuk ragadhatna egy kis műveltség, mert némelyik százezres közönség előtt is szerepel néha, nagygyűléseken. „Én azt se mondom, hogy igen, azt sem, hogy nem, hanem épp az ellenkezőjét.”

MIND: *(nevetnek)*

KATI: Velünk is ezt a játékot űzik? Harmadik hónapja járunk ide, gyakran zárt ajtó fogad, a gondnok és a takarítónő kiutál bennünket, és az igazgató felénk se néz.

GECSE: Fiatall barátaimat nem akarom azzal untatni, hogy régebben egy félreértett szó miatt még fejek is hullottak. Végleg elmúltak azok az idők, remélem. De a foteljét minden kiskirály ma is görcsösen félti a felnövő nemzedéktől.

ISTVÁN: *(tőle szokatlan heveséssel)* A fenébe! Az én gyámom, anyai nagybátyám, a vén trotli ellenzi számítógépes örületemet, pedig őt nem érdekli, nem is ért hozzá, itt meg a politikus bácsi és az igazgató néni már sosem játszhat Rómeó és Júliát, erre csakis mi vagyunk képesek.

GECSE: Ó, Rómeó, mért vagy te... Pista!?

MIND: *(nevetnek)*

(A gondnok és a takarítónő bejön, jelmezzel megrakott fogasállványt cipelnek és helyeznek el a színpad bal oldalán. A társaság érdeklődéssel szemléli meg a ruhadarabokat. A személyzet indul kifelé.)

TITUSZ: Lehet átöltözni!

GONDNOK: *(az ajtóból rideg komolysággal gesztikulál)* Ez az, amit nem szabad! Színészeknek való ez, nem nektek!

TAKARÍTÓNŐ: Ez most gyűjt a pucérájú. Ne nyúljanak hozzá! *(El a gondnokkal együtt.)*

(A jobb sarokban enyélgő Kati és Titusz kivételével mind megrohamozzák a fogast, vállfákat tologatnak rajta, egyet-egyet leemelve magukhoz illesztik. Amikor abbahagyják a szemlélődést, a jelmezektől eltávolodnak a színpad közepe felé, közben Kati és Titusz fogócskát játszva, elmentéses oldalról a ruhaállvány mögé fut, szökkenésekkel.)

LÁSZLÓ: *(súg valamit Anasztáziának)* Akkor megyünk a Sörözőbe?

ISTVÁN: Nocsak! Mi ütött beléd, te is velünk tartasz?

TÖBBEN: Gyerünk, induljunk már!... *(El mind.)*

(Kint felzúg a porszívó.)

(Takarítónő benyit a kikapcsolt porszívóval, az ajtóból szétnéz, finnyásan beleszagol a levegőbe, legyint és visszavonul. A fény lecsökken. Hosszú csend. A fogas mögül halk nevetgélés, majd ruházatukon igazgatva előjön Kati és Titusz, zavartan beszélgetni kezdenek.)

TITUSZ: *(széttárt, felemelt karral, boldog csodálattal pillant körül)* Itt felejtettek bennünket, éjszakára össze lettünk zárva, és ez a véletlen kellett ahhoz, hogy egymásra találjunk.

KATI: *(rövid szünet)* Szóval nemcsak feleséged van, hanem gyereked is. Házasemberként megcsaltad a társadat.

TITUSZ: Én ezután hozzád akarok hű lenni.

KATI: De ugye, nem csak szédítesz? Félek, hogy máris beléd estem.

TITUSZ: Ne fogd vissza magad!

KATI: És a tieid? Nem szeretnék osztani rajtad.

TITUSZ: Nem ígérek semmit. Annyit mondhatok, hogy az éjszakai gyereksírás nélkül is fáraszt ez a

házasság. Évike nem veszi észre, hogy többet kell nyújtania annál, hogy munkájával eltartja a családot. Az ausztriai vendégmunkából hazatérve eddig csak ő kapott állást. Utálnék technikusként visszatérni a tejüzemi laboratóriumba. Inkább újra megpróbálkozom a színrendezői főiskolával. Addig is kecskét tenyésztetek a tanyán, és tejen élünk.

KATI: És később egy másik gyerek-sírás is zavarna?

TITUSZ: *(némi szünet után, ámító és önámító hangon)* Á, dehogy! *(Megöleli a lányt.)*

KATI: *(Megragadja Titusz kezét, révedően felemeli, ujjait egyenként megcsókolja.)* A te kezéd az én kezem is. Vigyázz magadra, mert már nem csak a magadé vagy! Veled mindenre képes vagyok, nélkülöd semmire.

TITUSZ: Nono, azért remélem, hogy maholnap nélkülem is le tudsz érettségizni.

HARMADIK RÉSZ

SZÍN: változatlan, de a fogas nélkül.
Egy héttel később.

(László és Anasztázia együtt be.)

ANASZTÁZIA: *(a fogas helyén vizsgálódik)* Az egy mindennapi dolog, hogy a lány a fiúja lakásán éjszakai, de ezeknek mi volt jó abban, hogy a színházi előcsarnokot választották hálósobának? *(Cipőjét a padlóhoz ütögeti.)* Jó kemény!

LÁSZLÓ: Aztán még csodálkozunk, hogy megszólják a társulatot! Mit társulat, inkább gyűlevész csoport! Az a kérdés, hogy mit keresünk mi még itt?

ANASZTÁZIA: Az ám, az a politikus nyíltan figyelmeztetett, hogy minél előbb szálljak ki a „bandából”. *(Lili észrevétlenül belép, majd egy lépést hátrálva hallgatózik.)* Azt is mondta, hogy magasabb szinten is beindult a gépezet, és már vizsgálják, hogy mit akarnak ezek az úgynevezett színjátszók.

LÁSZLÓ: Már látjuk, ivászatba torkollik itt minden összejövetel. Az új hősszerelmesek pedig örömtanyát csinálnak a színházból.

ANASZTÁZIA: Ezekből se lesz semmi. Nem adok nekik három hónapot se, és lelép a fiú.

LILI: *(be)* Nekem más a véleményem.

LÁSZLÓ: Hallgatóztál?

LILI: Talán. Talán tudom, miről és kiről volt itt szó. A barátnőmért tűzbe teszem a kezem. Tituszról pedig nincs jogunk feltételezni romlottságot.

ANASZTÁZIA: Azt beszélük, külföldön drogügybe keveredett, meg hogy kémkedni jött haza.

LILI: Mi a csudát lehet itt kikémlelni? Rossz az, aki rosszat gondol rólunk, színpadosokról. Nem értem, miért támadnak bennünket egyre többen. És akitől a legkevésbé vártam, az irodalom-tanár is megbüntetett a színek miatt: osztályzatomat eggyel csökkentette, miközben jutalomtőst osztogat az iskolánk névadójáról – valami háborús „hősről”, egy gyilkosról – szóló szavalatért.

(István, Gecse, Titusz, Kati be. Érezvén, hogy egy vita közepébe csöppentek, élénken figyelnek.)

GECSÉ: Ilonka itt van?

LÁSZLÓ: Ehol e! Van, akit csak a pipi-hús húz ide.

GECSÉ: Te tán a forrón gőzölgő cipők közt kimondottan szikkadt kinyérre ácsingóznál?

ANASZTÁZIA: Tényleg, azt is mondta a főmókus, hogy ezek a színpad által akarnak új meg új lányokhoz férközni, hogy szétszórják magjukat.

LILI: Azok féltik erkölcsünket, kik ártatlanokkal töltik meg a szigetbörtönöket, és akik időről időre tömeggyilkosságokba, népirtásba sodródnak. A párttitkár nem él nővel?

TITUSZ: Dehogynem. Vannak komité-kuplerájok, ahol szent politikusi nedvekkel illetnék a tőlünk irigyelt lányokat.

LÁSZLÓ: Beláthatnátok, hogy nem árt néha terepszínbe rejtőzni, élni a mimikrivel, különben hamar fejbe kólintanak.

KATI: Erre tanít a család meg az iskola: ne légy más, mint a többi, illeszkedj a nyájba! Ezt az igyekezetet nevelésnek hívják, ami sokszor egyenlő az idomítással, a dressúrával. Ahelyett, hogy felmutatnák a követendő magatartást, a reggeli gabonapehely vagy egy márkás sportcipő kíséretében kész világnézetet csempésznek, gyömöszölnék a fejedbe. Amit be kell látnunk, az az, hogy önnevelésre vagyunk utalva.

LÁSZLÓ: És honnan fogod tudni, hogy végre elérkeztél az életnek arra a pontjára, ahol megállhatsz, megpihenhetsz, élvezheted a jelent? Ami most magasztos cél – diploma, házasság, vagyon, rang –, az később a legtöbb embernél unott eszközzé silányul. Akkor mire volt jó a szorgalom, a gürcölés? Ne spórold ki hát életedből a könnyedséget, az üdítő kis szabálytalanságokat, az önfeledt pillanatokat! Hagyd az örökös tanulást és munkát!

ANASZTÁZIA: De ráfanyalodsz a munkára, ha házat, autót, ran-

got akarsz, egyszerűen: jól élni. Nem várhatod el szüleidtől, hogy miközben faképnél hagyod őket, még pénzljenek is. Ha mindenképp le akarsz lépni, vállalj munkát, dolgozz a megélhetésért, sőt talán felre is tehetsz valamit a tanulás folytatására.

TITUSZ: Nincs divatban a tudás, az észbeli kiválóság. A szülői tekintély egyre fogyatkozik. Tapasztalhatod: a tisztelt atya és az eredményeket számon kérő, gondos édesanya egy mukkot se tud hozzászólni a házi olvasmányhoz, a biológiához, a törtéhez vagy a matekhoz. Vajmi kevés útravalót hozol otthonról: halvány fogalmad sincs, hogy mi a jó, a rossz, a szép és az erkölcsös. Az ilyenekből lesz egy postai tolóablak marcona szolgálja, goromba orvos, lélektelen tanár, szikkadt szívű szerető...

LILI: Minek tervezni évekre, amikor a holnap is kiszámíthatatlan? Mert nézzük, hogy áll színjátszásunk ügye! Már négy teljes hónapja, csütörtök esténként hiába jövünk össze, a színpadig még el sem jutottunk. Helyette gyűlnek fölöttünk a viharfellegek.

LÁSZLÓ: *(gúnyosan)* Színjátszók! Mi, vagyis ti arra se vagytok képesek, hogy szembekötősdit játsszatok a színpadon! Ezt nem én mondom, hanem a tornatanár, az igazgató, az irodalom-tanárnő, mindenki! A szóbeszéd szerint itt senki sem ért a művészethez: színjáték örve alatt hatalmi vágyukat élik ki egyesek, tehetségtelen akarnokok csürhéje tivornyát, orgiát rendez a kultúra házában. Hogy mi igaz ebből, nem tudhatom, nem mindig voltam jelen, s ki tudja, jövők-e még. Nem kockáztathatom, hogy miattatok elvágjanak az érettségim.

ISTVÁN: Ennyi ellenkezést, nyomást, gyanúsítgatást tapasztalván hagyjuk abba, oszoljunk, széledjünk szét csendben, lapulva?

LÁSZLÓ: Csudát! Érthető, hogy a szemellenzős politikus, a tunya tanár és a félművelt, tanácstalan szülő gyanakvással figyel buzgóságunkat. De ha abbahagynánk, az is gyanús lenne, mert a bűnös szándék beismerését jelentené. Szóval csak semmi betojás! De a cél érdekében ne gúnyold, ne sértegesd a hatalom hiú képviselőit! Se letojás, se betojás! És még egy „tojás” nekünk lett kitalálva, érdemes megjegyezni: akár a tojást a kőhöz, akár a követ a tojáshoz, mindig a tojás törik össze.

GECSE: Letojás, betojás, kitojás (*Lászlóra, majd a belépő igazgatónőre mutat*) ...majomtojás! (*Általános derűlttség.*)

IGAZGATÓNŐ: (*szigorúan*) Ez már próba? Valamilyen kísérlet? Klasszikus bohózat? Népszínmű? Na, ide figyeljetek! Nemcsak a szervezés útvesztőiben igazítalak el benneteket. Ha egyszer színpadra kerültök, s nem akartok béna színházat csinálni, töltsetek meg minden zugot dinamikával! Merjetez modernnek lenni; minek ide sok szöveg? Ha nem szólsz, nem karattyolsz, nem bántasz meg senkit. Játsszatok! Mer' aki játszik, az nem ártalmas...

GECSE: Nemde az óvoda is szavak helyett copfjánál fogva cibálja, hátba vágja, meghógolyozza a lányt, szerelmi vallomás gyanánt?

TITUSZ: (*cinikusan*) No meg a kocsmái részeg falhoz baszarintott pohara is a nóta refrénjét nyomatékosítja, ha már se nyelve, se gondolata a szufla kibontásához.

IGAZGATÓNŐ: (*Megrökönyödve, kérdőn néz a beszélőkre, a többiekre s a közönségre, az együttérzés jelére lesve. Lászlóhoz*) László, fáradjon be holnap az irodámba! (*El.*)

ANASZTÁZIA: Ha így folytatjuk..., folytatjátok, lesz, akit a suliból is kirúghatnak, vagy nem mehet egyetemre, pláne nem külföldre, nem kap ösztöndíjat.

KATI: Csak tudnám, mi a bűnünk, hol hibáztunk?

ISTVÁN: Mi legyen; irány a katakombába?

TITUSZ: Ne is mondj ilyet, Pistuka! Ha most nem cselekszünk, tíz évre bedeszkázhatjuk a színház kapuját. Nemhogy nem engedik, hogy dolgozzunk helyettük, hanem kimondottan akadályozzák. Ki érti ezt? Nem akarják, hogy ki tudódjon, hogy van valaki, aki tud és képes tenni valamit, meghozza fizetség nélkül, lelkesedésből! (*Lászlóhoz*) Te pedig ne gyere nekem ezzel a tojáspolitikával! Kell egy kis hit a túléléshez. De nem az önpusztító szenvedélyekhez való jog hite. Fenyegetnek, bántanak, irtanak minket..., pusztítsuk hát mi is magunkat; lássuk, Uramisten, mire megyünk ketten?!

LÁSZLÓ: Várjuk ki a végét! Talán már legközelebb, egy hét múlva, minden el fog dőlni..., szembekötősdit tudunk csak játszani, vagy valami mást is.

(*A gondnok, a takarítónő zúgó porszívóval be. A színjátszó társaság kivonul.*)

TÖBBEN: (*külön és együtt is*) Irány a Söröző! Sörölés! Sörölköző! Sörhetnékem van! Meghalt Mátyás, sörben az igazság...

HEGYEDIK RÉSZ

SZÍN: változatlan, egy héttel később.

ISTVÁN: Mintha kevesebben lennének.
Ki hiányzik már megint? Geccsét tudom... szomorú hír... még talpon hordja: valamilyen rejtélyes kór.
(Rövid szünet, döbbszent csend.)

LÁSZLÓ: Anasztázia... a szomszédban dadáskodik.

ISTVÁN: Annál a bizonyosnál? Az úgynevezett politikusnál? (kétkedve)
Van ott egyáltalán gyerek?

GECSE: (be) Ilonka?! (Mosolyog, majd elkomorodik, rövid csönd.)

IGAZGATÓNÓ: (Sebbel-lobbal be. Bundában van. Le se ül, mindenki feláll, rá figyel. A közönséghez) Ti mért nem álltok föl?! Nem vagytok kíváncsiak? Vagy nem ide tartoztok? Pedig jó ide tartozni, elhihetitek. Vannak jó híreim. Eddig ki se látszottam a munkából – télapóvárás, csomagostások, évi közgyűlések, mese-mondó verseny, kézimunka-kiallítás –, de most beszéltem az illetékesekkel: néhány szülővel, politikussal, az igazgatóval, a kapitánnyal. Egy a nézetünk: azt se mondjuk, hogy igen, azt se, hogy nem, hanem pont mindennek az ellenkezőjét. (A többiek cinkosan összenéznek, elnyomják a nevetést.) Azt hiszem, világos. Színkör lesz, de nem úgy, hanem amúgy, vagy ha amúgy se, akkor emígy. Nem lesz benne mindenki, de sok mindenki...

SÚGÓ: (kintről, fokozatosan fölerősödő hangon) Annyit mondhatok, hogy nem a tízparancsolat a kiválasztás mércéje...

IGAZGATÓNÓ: Annyit mondhatok, hogy nem a tízparancsolat a kiválasztás mércéje.

SÚGÓ: (kintről) De azt se várd, hogy valaki megsúgja, mit tegyél, hogy megfelelj.

IGAZGATÓNÓ: De azt se várd, hogy valaki megsúgja, mit tegyél, hogy megfelelj.

SÚGÓ: (be, háttal a közönségnek lassan átvonul a színen) Nekem se sug senki, nem is kell, hogy sugjon!

IGAZGATÓNÓ: (a Sűgót nem véve észre) Nekem se sug senki, nem is kell, hogy sugjon!

SÚGÓ: (el, kintről, fokozatosan és teljesen elhalkulva) Hallgass józan...

IGAZGATÓNÓ: Hallgass józan... (Csöppnyi szünet, sűgő híján keresi a szót.) Hallgass! Hallgass, józan! (Kézét, fejét rázva kiigazítja magát.) Hallgass józan ösztöneidre, józan eszedre! Măskor is bátran kérjeteK segítséget, már készűl a program, ne legyen rá gondotok! Örűlők, hogy hozzám fordultatok, én vállaltam, megmondtam, amit megmondtam, ha tehát minden klappol, lesz zöld fény... Szervusztok, édeseim! (Elviharzik.)

GECSE: Attól tartok, hogy most láttuk utoljára az igazgatónőt. (Több nyikordulás, ajtócsapódások.) Nem véletlenül nyitogatnak ide be... Mindig így kezdődik... Ezek az ajtócsapódások jelzik, hogy valakik szemmel tartanak minket..., arra intenek, hogy ajtó, kapu nyitva; most még szabadon távozhatsz. Mert ha egyszer utolsót csattan, a rád csapódó ajtón, belül – nem lesz kilincs. Kilincs, parancs, bilincs, parancs, bilincs, nuku kilincs... (Többször elismétli, dallamosan széttárt kézzel, táncosan billegve. Lászlóhoz) Na, mit mond erre a józan ész?

LÁSZLÓ: (hebeg, nyög) Hát...

ISTVÁN: (mintegy László helyett, akire mutat is) Legjobb otthon

kuksolni. *(tűnődve)* Lehet, hogy ezért ürrültek ki, néptelenedtek el a klubok és a sétányok. *(ironikusan)* Ne utazz, ne találkozz, ne értekezz! Még a korosztályi határsértés se kisebb bűn ma, mint volt Szókratész esetében. *(Feddőn inti Tatát)* Te kis pedofil! *(Tituszhoz is.)* Ha neked nem elég az a tömegkultúra, amit egy cirkusz, focimeccs vagy rockkoncert kínál...

GECSE: No meg a népgyűlés, a míting...

LÁSZLÓ: *(magára találva ragadja meg a szót)* És ahelyett, hogy a tévé előtt révedeznél, eleven emberek elé, ide, a pódium magasába hágsz; ne lepődj meg, ha gonosz hatalmak hamar lepöccintenek.

TITUSZ: Azok pöccintenek le, akik halandzsát árasztva egyszerre bitorolnak minden szószéket, miközben Thalia deszkáján is rajta a mancsuk, irigyelvén, hogy a színpadi hatás éppoly közvetlen és azonnali, mint az ő dermesztő szószéküké, sőt különb. *(A szószékhez beszél, indulatosan, mintha az a politikust, a hatalmat szimbolizálná.)* Kezedben a sajtó, a propaganda, az erőszak teljes gépezete; köreidből kirekesztesz, mozgásterem egyre szűkítve mégis minduntalan beleszól az abba is, hogy kivel érintkezzek?!

ISTVÁN: Nuku tízparancsolat. Egy parancs, száz parancs, számtalan?

GECSE: Pancs, pancs, parancslé. *(Kitért karral illeg-billeg.)*

ISTVÁN: Azt se tudod, mihez tartsd magad, mi az elvárás, s egyszer csak arra eszmélsz, hogy rajtad a bélyeg, bűnös vagy, és még csak meg se illet az eszmei meggyőzés tisztítótüze, nincs, ki szóba álljon veled többé.

LILI: A szerelem is eszmei meggyőzés; színváltás, csak az egyik mindig jobban behódol, mint a másik. A gyengébb, a kiszolgáltatottabb hasonul. S az eredmény? Nem színgazdaság; egyszínűség. Egyik fél megszűnik, s akiből eddig egy volt, kettő lesz. Egy zöldből, egy pirosból: kettő piros.

ISTVÁN: Világos? Világos, igazgató néni. Na és a színpad előtt milyen a fény, sárga vagy még piros?

GECSE: Sárga! Mert ha minden klap-pol, máris jön a zöld!

TITUSZ: Hallottad; készítik már a programunkat, helyettünk.

LÁSZLÓ: De azt is hallhattuk, hogy ma holnap miénk a Színpad, lássuk azt a produkciót! A művész akkor érzi jól magát, amikor nem szabad. Ok nélkül elnyomottnak, üldözöttnek tünteti föl magát, hogy ez az állapot alkotásra ösztönözze. Ha meg éppenséggel igazi börtönajtó csukódik rá, képes azzal hencegni, hogy most nem kevésbé szabad, mint az üdülőhely strandján heverésző turista, mivelhogy észére, lelkére, képzeletére senki se tehet rácsot. Te nyugodtan lépj ki a cellából, amely ott lakozik a fejedben, merjél álmodozni, terveket szőni, elő azzal a repertoárral, mert az is lehet, hogy pillanatokon belül a színpadon találod magad...

ISTVÁN: Csakugyan, ki is lesz az Übü király Übü papája?

GECSE: Szahar, szahar! Szahar!

MIND: Szahar, szahar, szahar.

TITUSZ: Mi nemcsak a belváros színpadán játszunk majd: kimegyünk az utcára, a vásártérre, a tanyavilágba..., előadást viszünk a templomba, az iskolába, az óvodába, ha kell, a börtönben is fellépünk a rabok előtt.

GECSE: Hogyne, az könnyen meglehet. De attól tartok, hogy nem a rabok előtt, hanem köztük léphetsz fel – egy sámlira –, hogy kiláss, kiléss a fejed fölött nyíló ablakon. S akkor a kilincstelen ajtó mögött elmélázhatsz, hogy az embert mindig váratlanul hurcolják el, a sűrű élet közepéből: mikor épp ápolnod kéne beteg anyádat, elodázhatatlan a fájós fog kihúzása, elleni készül a kecskéd, új szerelmeddel sorsdöntő randevúra készülsz, s már-már kerékvágásba jut életed..., amikor karnyújtásnyira a boldogság, akkor visznek el. Szahar, szahar, szahar!

LÁSZLÓ: Fontos bejelentést teszek: elkunyeráltam, elintézttem... (Magasba emeli a hatalmas kulcsot.) Az igazgatónő... itt a kulcs a színpadhoz!

GECSE: (fekszik, remeg, rázkódik) Elszállt fölöttünk az idő... vasfoga. A végén csattan az ostor... nyele.

LÁSZLÓ: (felemelt kulccsal) Figyeljetelek már! Bemehetünk a nagyterembe. Az igazgatónő megengeti.

(Mindenki megragadja az előcsarnoki szint jellemző díszlet egy-egy darabját, és kimegy.)

SZÍNVÁLTOZÁS

Színpad. Szószék, rajta színes, zászló-szerű kendők, oldalán óriási távirányító: három gombjának felismerhető szimbóluma a három bölcs majom; ne szólj, ne láss, ne hallj. A negyedik gombon, ill. fali képen is a nyelvét kiöltő Einstein. (László, Titusz, Kati, Lili és István más-más irányból bejön. László a színtér közönség felőli szélében gondterhelten, magába roskadva áll, kezét tördeli, állát simogatja stb.,

nem vesz részt a többiek játékában. Amazok áhítatosan, meghatódottan szemlélődnek. Ünnepelességük – remélhetőleg – átragad a nézőközönségre. Tanácstalanok, mit tegyenek: a rájuk szakadt lehetőség bénítóan hat.)

LILI: (táncba kezd, nagy térségben lejt) Erre kakas, erre tyúk, erre van a gyalogút... Répa, retek, mogyoró!

ISTVÁN: (nyelvtörővel próbálgatja hangját) Emigránstárs! Ministránstránszport!

GECSE: (Bevonszolja magát. A többiek megtapsolják.) Cseh lovak, cseh lovak...

ISTVÁN: Gecse-lovak!

GECSE: Csecse! Csecse lovak, vad lovak, csehszlovak gyászlovak... (Hátul magába roskad, fellekint.) Ezt nem lehetett kihagyni!

TITUSZ: (Színpadiasan letérdel Kati elé, amit szégyellni való túlzásnak érezve, legyint és hamar feláll.)

KATI: (Letérdel Titusz elé, megfogja a fiú kezét, és fejével hozzásimul. Feláll, és a színtér oldalára szalad.)

TITUSZ: (Kati után néz, majd komótosan lépked a színtér másik felébe.)

ISTVÁN: (Szökdéccsel körbe-körbe, összevissza.)

KATI: (Titusz felé kiált) Holnap?

TITUSZ: Holnap!

KATI: Mindig?

TITUSZ: Mindig!... Nagyon!

ISTVÁN: (a szószéken) „Sziksót söprök mögött a mennyei nyírfás!”

LÁSZLÓ: Ne mondj ilyet, mert lecsuknak!

ISTVÁN: „Sziksót söprök mögött a mennyei nyírfás!”

GECSE: Félreértik, lecsukhatnak.

ISTVÁN: „Sziksót söprök mögött a mennyei nyírfás!”

LILI: Hallgass, megbánod!

GECSE: Félreértik...

TITUSZ: Mert úgy is akarják...

GECESE: De ha csak szelíden azt mondom: pille mille mütyőke? (Szünetke.) Pille mille mütyőke... (Vezényel.)

MIND: (énekelve) Pille mille mütyőke, pille mille mütyőke...

GECESE: Holott mondhatnám: sováj vipornya rependli, hacsak nem govázza feketeg a lonikás prüfőke. (patetikusan) Zogrefete? Buhim nokáj?! Mert mind megérdemelnek a rohadékok! Mivelhogy sporehenc vicsoga és bendeikli. Tudod, a vorkocs paszinyek... (önmagához) Grószzata, hogy ityeg a prosztata? Tata. Tata. (pajkosan) Ratatatatata! (Fegyverropogás hallatszik.)

TITUSZ: (felkapja a szószékről a távirányítót, és László kivételével mindenkit ural) Ezt neked! (Keresztbe tett karok.) Nyelvöltés! Köp! Hajlong! Bukfenc! Üt! Bunyó! Tapsol! (A közönségnek is dirigál.) Tapsol!

LÁSZLÓ: (miközben a szószékről a karjára terít egy köteg kendőt, és osztogatja) Azért hagytak színre lépni, hogy jobban szem előtt légy. (Tituszhoz) És íme; a pódiumon te is hamar zsarnokká válsz.

TITUSZ: Én, diktátor?! (A szószékre mutat) Ő pedig a színjátész? Meg te? Zsarnokság ellen mit se ér a tánc, nem elég csak táncolni, bukfacezni, bukdácsolni, ugrabugrálni...

LÁSZLÓ: Vakon is tudnod kell az irányt! (Titusz már bekötötte Kati szemét, István pedig Liliét és a magáét. László rövid ideig mosolyogva néz Tituszra, majd mögéje kerülve beköti szemét, és megveregeti vállát.) Mindenki fogó! Engem kapjatok el, ha tudtok! (Megáll a nézőtérrel szemközti ajtónyílásban. Közben bekötött szemmel bejön a három zsűritag, és részt vesz a félpercnyi kergetőzésben. Kati és Titusz egymásba botlik, felismerik egymást.)

TITUSZ: Holnap!

KATI: Holnap! (Hatalmas dörrenés.)

HÁROM EGYENRUHÁS: (más-más irányból beront. Pillanatok alatt kilökik, -vonszolják Gecse Tatát. Odakint fémes csattanások, jármű ajtajának becsapódása. Távoli szírénahang? Zene! A passiójáték elemei a továbbiakban. Esetleg Tata infarktust kap, lerogy.)

ISTVÁN: (ellökik, két egyenruhás hónaljnál fogva kivonszolja) Micsoda játék?!

LILI: (miközben két egyenruhás a lányt felemelve viszi kifelé) Na, mit csináltak?! (Zavartan nevetgél.)

TITUSZ: (az egyenruhások hosszan incselkednek vele: lökdösik, ütögetik, végül egyik hagyja magát elfogni) Megvagy!

ELSŐ EGYENRUHÁS: Te is!

TITUSZ: (síri csendben tapogatja a rendőrféle alakot: bakancsot, gumibotot, pisztolytáskát, bőrvet, kötött alarcot érez, és helyzetét felismerve lassan leveszi szeméről a kendőt. Ketten ugrásra készen állnak mellette.) Rohadt gazemberek! Éreztem, hogy itt ólálkodtok... Mindig is tudtam, hogy el fogtok jönni. (Látja, amint az elbizonytalanodva ténfergő Kati felé bilincsel tart az egyik rendőr.) Ne nyúlj hozzá! (A lány védelmére ugrana, de egy nyakára mért ütéssel leterítik. Bejön egy negyedik egyenruhás is, és hárman Tituszt felemelve kiviszik, egy pedig kituszkolja a megbilincselte Katit. Kint ajtócsapódás.)

LÁSZLÓ: (a jelenetsor ideje alatt végig háttal a közönségnek állt az ajtónyílásban) Folytatódhat a takarítás! (A porszívó felzúg.)

FÜGGÖNY

(Okvetlenül legyen függöny!)

Az én különös szomszédaim

(Részletek a *Mámikák szűzmáriái* című kisregényből)

A Partium egyik legszebb városában, Nagyváradon születtem, amely a mustszagú szőlődombok ölelésében pihen, a Sebes-Körös mentén, mely ravaszul tekereg a fűzfák görcsös térdei között és jellegzetes folyóillatot lehel a tátott szájú házak tüdejébe. Ott, ahol a külváros néhány macskaköve még őrzi első lépéseimet, egy iskola irattára a nevemet, egy vén gesztenyefa szerelmem nevének kezdőbetűit. Ahol magaménak érzem a Ligetet, a Macskadombot, a Bazilikát, a koldusokkal és építészeti remekművekkel szegélyezett Fő utcát, a híres Kanonok sort, Adyt és a Holnaposokat, néhány igaz ember barátságát és a panelből épített fészket, melynek kiszáradt ajtó- és ablakkeretei között ki-be mászkál a huzat, mint egy rakoncátlan szellem. Ahol meghatározó szerepet játszottak életem alakulásában az engem gyermekként körülvevő különös sorsú emberek, a titkok, amelyeket magukban hordoztak, és vonzottak, mint vasat a mágnes, örökké izgalomban tartották a fantáziámat és sok-sok kalandos eseménnyel gazdagították ifjúkori életemet. Ez a könyv róluk és rólam szól...

Yvett

Udvarunkban, melyre zöld ejtőernyőként vetett árnyékot egy öreg diófa, vegyes népség lakott. A szoba-konyhás lakást a német származású Schröder családtól béreltük, vagyis az őszülő Konrád mérnök úrtól és feleségétől, a törekeny Heidi nagyságától, aki gyönyörűen zongorázott, legtöbbször Chopin-műveket, és hetente kétszer zongoraleckéket adott.

Néha felcsendült a Marseillaise magával ragadó, forradalmi dallama is, és mi tudtuk, hogy ilyenkor a szép Yvette játszik, odaátról, a repkényes házból, és erős honvágya van.

Időnként a mérnök úr húga, Irmina, a harmincöt éves vénlány is klimpírozott, de nem sok türelme volt a zenéhez. Ő inkább festeni szeretett. Bécsben végezte a képzőművészetet, megbotránkoztató ruhákban járt, rosszindulatú volt és rigolyás. Szépsége hiányát tehetségével próbálta ellensúlyozni, sőt korrigálni is. Mindig az volt a benyomásom, hogy több festéket ken az orcájára, mint a vászonra.

Miközben a kisasszony nem gyakorolta vallását és fittyet hányt a tízparancsolatra, többször is megfestette a jóságos Szűzanya portréját, amely a megtevesztésig hasonlított a bájos Yvette-re, és én abban reménykedtem, hogy egy napon a képen lévő Mária dühösen vonja majd össze szemöldökét és ijesztően néz Irminára, aki rémületében elejti az ecsetet és sírva fog könyörögni bűneinek bocsánatáért, többek között azért is, amiért titokban be-besurran a cselédjük szobájába kutakodni, és annak leveleit átadja egy bőrkabátos úrnak, aki mindig a hátsó kerítésnél várja, és akibe Irmina szerelmes, mert meg is csókolja.

Mindezt a saját szememmel láttam az orgonabokrok mögül, amelynek árnyékában nagyon szerettem játszani. És azt is láttam, hogy miután elolvasta a férfi a leveleket, visszaadta a kisasszonynak, ő meg visszacsempészte oda, ahonnan elvette.

Az apró, fehérre meszelt cselédlakás a virágoskert és az árnyékszék között bóbiskolt, mint egy ferde süvegű, álmos galóca. Nyáron sokszor álltam az oldalának támaszkodva, behunyt szemmel, nagyokat szippantva a levegőből, mert felettébb élveztem azt a pikáns odórt, amelyben frigyre lépett a kerti virágok illata a klotyó tartalmának leheletével.

Itt hajtotta álomra babonás gondolatokkal teli fejét Borbála, a háziúrék cselédje, aki kénytelen volt elhagyni szülőfaluját és a városban vállalni munkát, hogy éhen ne haljon. Hogy mi okból, azt csak a szomszédok tudták, de valamiért féltek beszélni róla, így aztán személyét a titokzatosság úgy borította be, mint udvarunkat a diófa árnyéka.

Borbála harminc év körüli, jóságos teremtés volt, hosszú hajfonattal, melyet a tarkóján kalácsformára tekert, és akit Isten hatalmas fantáziával áldott meg.

Esténként a kerti padon üldögélve, a köréje gyűlt asszonyoknak és gyerekeknek titokzatos történeteket mesélt, melyek mind az ő falujában estek meg, és amelyekből soha nem hiányzott a helység boszorkánya, Panna, aki fekete macska vagy varangyos béka képében apaszította el a tehének tejét, ragyát küldött a termésre, rontást ártatlan emberekre, és egyszer kígyó alakjában tekeredett ki a Veres Anna koporsójából, szájában a halott lány aranyláncával, melyet az a Panna szeretőjétől kapott. Ilyenkor lúdbőrözve bújunk össze, úgy hallgattuk azt a sok borzongató mesét.

Es amikor már azt hittük, befejezte, még megtoldotta egy ráadással.

– Az úgy volt – mesélte titokzatosan –, hogy amikor a kicsi fiam megszületett, és gyermekágyas voltam, egy héten keresztül, minden éjjel pont tizenkét órakor elkezdett szegény gyermekecském sírni-ríni. Szoptatgattam, itatgattam, tisztába tettem, de csak nem hallgatott el, olyan keservesen óbégatott. Egyszer látom ám, hogy az ágyam mellett, az éjjeliszekrényen egy ronda nagy varangyos béka vartyog kidüllesztett szemekkel. No, az anyád mindenit, kiáltottam, mindjárt elkaplak én, te jófirma. Hát te zargatod az én pulyácskámat minden éjjel? El akarod venni tőlem? Meg akarod rontani? Na, adok én neked mindjárt, várj csak! Azzal felkaptam a tűzpiszkáló vasat a kályha mellől és jól kupán vágtam a bűdös varangyát, hogy csak úgy nyekkent. Amikor lapátra tettem, és kidobtam az udvarra, csudák csudája, életre kelt és nagyokat ugorva szökött a hátsó kapu felé, de olyan csúnyán vartyogott, hogy kirázott tőle a hideg. No, legott szemet oltottam, megittattam a kisfiammal, aztán fogtam az új seprűmet és a cirokszálai közé, visszafelé számolva, kilenc szem lencsét, kilenc szem babot, kilenc gerezd fokhagymát dugtam, aztán fejjel felfelé az ajtó mögé állítottam. No, most már megtudom én, ki volt az a gonosz boszorkány, aki varangyokos béka képiben akarta az én szemem fényét megrontani, vagy vérét kiszíni. Megtudom ám, mert ha bejön hozzám valaki, aki boszorka, akkor az nem tud többé kimenni a házból, amíg a seprű felfelé van fordítva az ajtó mögött. Hát, nem sokat aludtam, az biztos. Mit gondoltok, ki jött át hozzám másnap reggel? Hát ki más, mint a bűbájos Panna, hogy adjak kölcsön

---

néki egy kis málét, mert kéne a tyúkjainak és az övé elfogyott. De látom ám, hogy be van csúnyán kékülve és dagadva a szeme meg a homloka. Mondom, mi történt magával? Azt mondja, hogy jaj, az istállóban rálépett a gereblyére, oszt annak a nyele vágta kupán. És mind csak beszélt, beszélt, már dél is elmúlt, de csak nem bírt sehogy sem elmenni tőlünk. Egyszer csak benézett az ajtó mögé és azt mondta, fordítsam le a seprűt, mert nem jól van az úgy. Én meg azt mondtam, csak akkor fordítom lefele, ha ezentúl nem jön ide többet varangyos béka képiben. Meglepődött nagyon, aztán rábólintott. Akkor benyúltam az ajtó mögé és lefelé fordítottam a seprűt. Hát abban a pillanatban kiszökött a házból az átkozott boszorkánya. Nem is zargatta többé sohase a kicsi pulyámat, sem nálam, sem az anyósomnál, ahol most nevelkedik. A baj csak az volt, hogy nem bírt nyugton maradni. Egyre másra panaszkodtak a falubéliek, hogy Panna nekivadult nagyon, mert gonosz emberek képibe bújva, rátette a kezét a gazdák földjére, állataira, nyomorba döntve és kétségbeesésbe kergetve őket, s akik megpróbáltak szembeszegülni, azokat halálos átokkal sújtotta. Ajjaj.

Még sok titokzatos történetet mesélt nekünk Borbála, petúniák illatától terhes, holdfényes esteken, és megesküdött az életére, hogy a színigazat mondja. Aztán egy pénteki napon felakasztotta magát arra a nagy vaskampóra, amiről a szobájában egy homályos, öreg tükör lógott.

Valósággal sokkot kaptam a történetektől és úgy éreztem, mintha álomban az ő egyik lidércnyomásos elbeszélésébe csöppentem volna, amiből nem bírok felébredni. Így lehetett ezzel Irmina kisasszony is, mert olyan sápadt volt, mint a tojás héja, és úgy vacogott, hogy összekoccantak a fogai, aztán bezárkózott és nem jött ki másnapig a szobájából.

Én meg egész nap a felnőttek lába körül lebzseltem, mert meg akartam tudni, miért követte el ezt a szörnyűséget a mi kedves mesemondónk. Meg is tudtam hamarosan, mert átjött Eszter néni, az egyik szomszédasszony hozzánk.

– Hallja-e, Ilona asszony – suttogta anyának –, tudja, mit hallottam az egyik tiszt barátomtól? Hát azt, hogy valamilyen úton-módon a milicisták kezébe került a cseléd néhány levele, amiből megfajtották, hogy hol bujkál az ura, akit el is fogtak, itt Váradon, egy Teleki utcai pincelakásban. Véresre verték a szerencsétlen embert, aztán elvitték a Duna-csatornához. Pedig szerintem nem volt hibás. Csak a földjét védte, amikor térden szúrta a vasvillával azt az erőszakos agitátort. A mi aranyaszájú Borbálánk meg azt hitte, agyonverték az emberét, és végtelen bánatában öngyilkos lett.

– Ne mondja – szörnyülködött édesanyám. – Mennyire sajnálom szegényt. Csak azt tudnám, hogyan kerültek annak az ártatlan teremtésnek a levelei a milicistákhoz!

– Megmondom én azt is – tudálékoskodott Eszter és odahajolt anyám füléhez, és bár nem hallottam, mit sugott, biztos voltam benne, hogy ugyanazt a nevet mondta ki, amire én is gondoltam, mert anyu ijedten hőkölt hátra, és olyan hangot hallatott, mintha meztelen talppal darázsra lépett volna.

És arról is meg voltam győződve, hogy ez az egész szörnyűség azért történt, mert Panna boszorka megelégette a személyét sértő történeteket, és így kényszerítette Borbálát örök hallgatásra.

Sokan megsiratták a szegény cselédet, és gyűjtést szerveztek a temetésére. A legtöbb pénzt Yvette adta, a szépséges francia nő, és miközben mindenki lesütött tekintettel hallgatott a koporsó körül, ő szikrázó szemekkel, kemény hangon bíralt egy Politika nevű aljas illetőt, akinek ártatlan áldozata lett a földjétől megfosztott, férjétől elszakított Borbála asszony, és amiből én megdöbbenve vontam le azt a következtetést, hogy az a bizonyos Politika sokkalta félelmetesebb, mint Panna boszorka.

Aztán hallottam, hogy Schröder úr halkán odaszól neki, hogy hallgasson el, ha nem akar bajt magának, mert itt a falnak is füle van. Reméltem, hogy ezt a marhaságot nem hiszi el a madame.

Yvette a velünk szemben lévő repkényes házban lakott férjével, a nála harminc évvel öregebb, román ezredessel, és kilencéves fiával, Aurellemel, aki-be szerelmes voltam, mert olyan szép volt, mint az anyja. Az emberek azt suttozták, hogy a francia hölgyet a második világháború vége felé fogták el a románok, és kémkedés gyanúja miatt börtönbe zárták, ahol nagyon megbetegedett. Az ezredes, aki az ügyét vizsgálta, beleszeretett az akkor alig húszéves, szép és titokzatos lányba, és mindent elkövetett a kiszabadításáért, felelősséget vállalva érte. A háború befejezése után ki is mentette, azzal a feltétellel, ha hozzá megy feleségül és soha többet nem tér vissza Franciaországba.

Amikor megismertem, madame Yvette még mindig lányosan fiatal volt, kékesfekete hajú, ibolyakék szemű és olyan karcsú, hogy a derekát a tű fokán is áthúzhatták volna. Csütörtökönként lovaglónadrágban, sárga bőrcsizmában, fehér, bő ujjú selyemblúzban a Marseillaise-t dúdolván lépegetett végig az utcán, ostorával a csizmaszárát és a járda szélén burjánzó gazokat csapkodva. Néha beleszippantott a hosszú szárú szipkájában füstölgő cigarettába, ami után mindig hosszan és rekedten köhögött.

Ez a nő örökké izgalomban tartotta az utcabeliek fantáziáját. Kész rejtély volt számukra. Nemcsak azért, mert idegen nemzetiségű volt és már húszévesen megjárta a börtönt, hanem azért is, mert ellentétben a többi asszonnyal, ápolt volt, merész, szabadelvű és akaratú. Négy nyelven beszélt, autót vezetett, lovagolt, vadászott és nagyszerű céllövő volt. Úgy uralkodott a férje felett, mint egykor az ezredes a katonái felett, ugyanakkor nagyon kedves tudott lenni és sokat segített a rászorulókon. Apámnak, aki súlyos beteg volt és az orvosok lemondtak róla, olyan külföldi gyógyszert szerzett, amittől teljesen felépült, az utcabeli sokgyerekes családoknak pedig minden karácsony estén ajándékcsomagot készített, amiért sokan áldották még a lába nyomát is.

De úgy tűnt, minden áldás hiábavaló volt.

– Képzeljék – mondta szörnyülködve a mérnök úr apáméknak. – A kedves madame Yvette feketelistára került. Irmina egyik ismerőse súgta meg nekünk. Én édes Istenem, mi lesz most azzal az áldott jószívű hölgygyel?

Szóval, gondoltam, a szegény madame nagy bajban lehet, ha erre a félelmetes valamire rákerült, és úgy képzeltem el a feketelistát, mint egy fekete szurokkal leöntött hosszú utat, amin végig kell mennie annak, aki rákerül.

– Figyeljen csak – mondta apám Schröder úrnak. – A Borbála asszony temetése után kezdte őt figyelni a titkosrendőrség, egészen biztos vagyok benne. És képzelje, én már többször is észrevettem az ablakunkból, hogy

---

---

követik, figyelmeztettem is, hogy legyen nagyon óvatos, de ő csak nevetett, nevetett, és valami olyasmit mondott, hogy nyugodjak meg, mert neki már nem árthatnak.

– Pedig ártani fognak – mondta szomorúan a háziúr, és lehajtott fejjel távozott. Azt hiszem, halálosan szerelmes volt a madame-ba. Legalábbis Eszter néni ezt terjesztette róla a háta mögött.

De szerintem az utcában minden férfi rajongott a szép francia nőért.

Yvette-et én is imádtam. Mindig nagy hatással volt rám. Olyan akartam lenni, mint ő. Szép, okos, bátor nő, aki nem fél az igazságért harcolni és segít az elesetteken. Amikor ájtott és felfróbálta a meggyipiros bársonyból készülő aranysegélyes pongyoláját, amit anyám varrt neki, és kibontotta derékig érő haját, olyan volt, mint egy hercegnő, aki egy mesekönyv lapjáról lépett elő. Sokat fésülgettem dús haját, miközben beszívtam parfümjének keserédes illatát, ő meg furcsa akcentussal, rekedtes hangon ígérte meg, ha sikerül hazalátogatnia Párizsba, elhozza nekem porcelán alvós babáját, amelynek épp olyan aranyszőke a haja, mint nekem, és ha hasra fordítják, azt mondogatja: „maman – maman”.

Sajnos soha nem jutott vissza a hazájába. A börtön pincéjében szerzett tüdőbaja súlyosbodott. Azt mondták az orvosok, hogy talán műtéttel meg lehetne menteni az életét, és ő bele is egyezett, de operáció közben a műtőasztalon meghalt. A titkosszolgálat emberei a kórházba is utána mentek, éppen akkor, amikor a nővérek azzal a szép vörös pongyolával takarták le élettelen testét, melyet anyám varrt neki és amiben olyan volt, mint egy mesebeli hercegnő.

Csak most értettük meg, miért mondta, hogy neki már nem árthatnak.

Azon a napon Irmina éppen a katolikus plébánosnak festett egy Madonnaképet, és már majdnem befejezte, amikor az ezredes ájtott hozzájuk megmondani, hogy madame Yvette meghalt. A hír hallatán a kisasszony rosszul lett, és ráesett a frissen festett vászonra, elmázolva rajta a festéket, amitől a jóságos Mária szelíd arca olyan ijesztőre torzult, hogy amikor Irmina magához tért és megpillantotta, újra elájult.

Ágyba fektették és orvost hívtak, aki nyugtató injekciót adott neki, de még így is sokáig sírt és összevissza beszélt, aztán a plébános úr után küldte a sógornőjét, mert mindenáron gyónni akart, amin aztán az egész család rettenetesen megrökönyödött...

Hogy aztán elhívták-e a plébános urat vagy sem, nem tudom, mert nem sokkal később elvittek apuék a Szilvásba, nagyapámékhoz.

Mivel a szüleim tudták, mennyire felzaklatott a francia asszony halála, nem vittek el a temetésére és nem is beszéltek róla. Azon az éjszakán mégis nagyon nyugtalanul aludtam, és hajnali kettőkor a sírásommal végképp kivertem az álmot a szemükből.

Azt álmodtam, hogy a kútnál mosom a francia alvós baba ruháit és hallom, hogy az utca túloldalán valaki erősen veri, rugdossa a repkényes ház kapuját, azt kiabálva:

– Aurel, Aurel, engedj be!

Kimentem az utcára és megláttam Yvette-et!

Gyönyörű, égszínkék selyemruhában, kezében vörös rózsával állt a kapujuk előtt és nagyon sírt. Odaszaladtam hozzá és átöleltem a derekát.

– Drága kicsi lány – mondta a hajamat simogatva –, sajnos nem maradhatok tovább, ezért megkérlek, szólj majd a férjemnek és az én imádott fiamnak, Aurelnek, meg a rokonoknak, hogy ne óbégassanak olyan hangosan, mert nem tudok tőlük nyugodtan aludni. Megígéred?

– Igen, megígérem, de kérlek, vigyél magaddal. Biztos Párizsba fogsz menni. Én is látni akarom a szép francia fővárost, ahol születél.

– Sajnos nem vihetlek magammal, kicsikém, mert még nem jött el az ideje – suttogta, aztán lebegve, szinte lábujjhegyen indult a Dózsa György utca irányába, és eltűnt.

Amikor befejeztem az álombeli történetet, anyuék hideglelősen néztek össze.

Másnap hallottam a szomszédoktól, hogy a francia nőt égszínkéék selyemruhában temették el, ujjai közt egy vörös rózsaszállal, és a férje meg a rokonok annyira sírtak, jajgattak a temetésen, hogy a pópa rájuk szólt, fejezzék be, mert az elhunyt nem tud tőlük békében nyugodni...

***

A madame-ot sokáig emlegették a környékeliek, valóságos legendává nőtte ki magát. Felajánlották a segítségüket az özvegy ezredesnek, de az öreg nem fogadta el. Bezárkózott, magába roskadt és inni kezdett. Elhanyagolta a fiát is, aki naphosszat az utcán kóborolt, csavargókkal barátkozott és sokszor napokig nem került elő.

Mivel Aurel hátat fordított nekem, az udvarbeli Keresztesi Lacikával kezdtem barátkozni, aki egyidős volt velem és akivel nagyon jól megértettük egymást.

A szülei a bútorgyárban dolgoztak, és ha megkérték őket, akkor egy kis pulitúrral kifényezték és újjávarázsolták a lakók kopott bútorait. Lackóval a kerítés tetejéről néztük sóvároga és irigykedve Szomszédjóska, aki kék zománcozott biciklijén száguldozott a házunk előtt, nagyokat nyertíve és a csengőjét berregtetve. Istenem, mit nem adtunk volna, ha csak egy akármilyen kétkerekű járgányunk lett volna, még ha rozsdás és zörgő alkalmatosság is. Aztán Lacikának hirtelen eszébe jutott, hogy van a fáskamrában egy kézzel húzható kétkerekű kiskocsi, amin az apja fahulladékot szokott a gyárból hazahozni. El is kötöttük, és azontúl Szomszédjóska nagy bosszúságára órákon át, felváltva húztuk benne egymást az utcákon.

Egy ilyen alkalommal, éppen egy pinceablak előtt gurultunk el a Beleznay utca elején, amikor sírást, jajgatást hallottunk. Bekukucskáltunk és bekiabáltunk:

– Ki vagy? Mi vagy? Miért sírsz?

– Jaj nekem, szegény öreg fejemnek, beteg vagyok, éhes vagyok – válaszolta egy reszketeg hang.

Lemerészkedtünk a dohos szuterénbe, és ott feküdt egy rozoga priccsen egy öreg néni, aki olyan sovány volt, mint a Rudi fuvaros vak gebéje.

Attól kezdve minden második napon ételmaradékot gyűjtöttünk a szomszédainktól és elvittük neki, hogy felerősödjék.

Mikor az asztalára tettük, előbb áldást mondott rá, aztán hálát adott Istennek, amiért két gyermek képében segítséget küldött neki, végül mohón befalta az ételt.

Aztán egy kegyetlenül fagyos decemberi napon nem tudtuk sehogysem felébreszteni, pedig nyitva volt a szeme. Kiabáltunk a fülébe és csak ráztuk, ráztuk, mint Krisztus a vargát, míg nagyot koppanva le nem esett a priccsról.

– Hű, ez jól meghalt! – mondta Lacika falfehéren. – Gyere, tűnjünk el innen a francba! – Aztán megfogta a kezemet és olyan gyorsan húzott maga után a pincelépcsőkön felfelé, hogy majd kitört a lábam. Aztán még visszafutott a lábosért, nehogy megismerjék, hogy a miénk, és azt gondolják, hogy megmérgeztük.

Két napig éltünk rettegésben. Féltünk, hogy utánunk jönnek a nyomozók, és bevisznek a dutyiba, amíg meg nem tudtuk a szomszédoktól, hogy a szegény öregasszony fagyhalált halt.

Akkor végre egy hatalmas súly esett le a szívünkről és örömünkben nagyokat kurjongatva, indiántáncot jártunk a nagy hóban, az öreg diófa körül. Hát, ilyen vidáman gyászoltuk meg a mi vénasszonyunkat, és reméltük, hogy ha látja az égből, megbocsátja nekünk.

***

Yvette halálának első évfordulóján még egy különös eset történt, amire még most, annyi év után is kristálytisztán emlékszem.

Június közepe volt, a nap élesen vágott utat a konyhaablakon át, a falra vetítve a diófa bogos karjainak árnyékát, és akkor csendesen benyitott hozzánk Aurel, az elhunyt francia nő fia. Lábujihegyen átlopakodott a konyhán és besurrant az utcai szobába.

Dédi háttal állt, éppen szárazbabot főzött a sparhelten és hangosan zsörtölődött, mert nem akart megfőni a paszuly.

A fazékban rotogott az étel. A tűz pattogott és megvilágította a pápaszemét. Olyan volt, mintha két kis reflektoron keresztül nézné a készülő ebédet. A falvédőn szép kövér légy mászott. Megállt az I betű fölött, mint nagy fekete pont a piros íráson, mely azt tudatta: „Hol hit, ott szeretet...”

Dédi azonnal agyoncsapta a légycsapóval. Szegény rovarnak még annyi ideje sem volt, hogy elemezze a szöveg nemes mondanivalóját.

Aurel közben kihúzta a komód felső fiókját és kivett egy apró fekete dobozt, majd kiemelte belőle anyu aranyos karkötős óráját és zsebre vágta. Visszatolta a fiókot és lábujihegyen indult kifelé. A térdén ki volt szakadva a nadrág, a szemében semmi biztatót nem láttam, mégsem tudtam haragudni rá, ugyanis fülig szerelmes voltam belé.

Tizenkét éves, finom arcú, hajlékony termetű fiú volt, gyönyörű kékesfekete hajjal. Én nyolcéves voltam, de a közelében mindig ifjú hölgynek éreztem magam és mindent elkövettem, hogy észrevegyen. Most azonban erre egy cseppet sem vágytam. Nézttem, milyen ügyesen slisszol kifelé, és csak akkor kiáltottam fel, amikor eltűnt.

Kiabálhattam, mert dédi süket volt és csak akkor értette meg, miről beszélek, ha szemben állt velem és halkán, nyugodtan formáltam a szavakat.

Éppen Aurel után akartam szaladni, de valaki hátulról elkapott és istenesen megrázott.

– Te meg mit ordibálsz, mint a fába szorult féreg? – érdeklődött papó, én meg nem tudtam, hogy a fenébe kerültem ide a Szilvásban lévő öreg

---

házba, amikor az előbb még a városi otthonunkban voltam szemtanúja egy lopásnak.

– Na, ébredj már fel, mert érted jöttek a szüleid, s mindjárt indultok haza – dörgött rám az öreg.

Almosan néztem körül. A diófa szekrény előtt anyám és apám beszélgetett.

– Hé! – kiabáltam. – Miért vagytok olyan nyugodtak, mikor éppen most lopta el Aurel az anyu aranyos karkötős óráját?! Dédi meg, amilyen öreg és süket, nem hallotta és nem látta, mert éppen bablevest főzött és egy legyet csapott agyon a falvédőn.

– Térj már magadhoz – mondta apám –, az egészet csak álmodtad.

– Az nem lehet, hiszen még most is érzem a bableves illatát – jelentettem ki határozottan.

– Csakhogy Dédi ma paprikás krumplit főz ebédre, úgyhogy tévedsz – nevetett anyu, és egy csupor tejet nyomott a kezembe.

– Na, jó, főzzön, amit akar, az órát akkor is ellopták – kiabáltam, aztán kimentem az udvarra, hogy még egy kicsit gyötörjem a szegény görbe hátú birsalmafát, amire papó hintát szerelt nekem.

Éppen az ágak felé szálltam nyikorogva, amikor szóltak, hogy indulunk.

Az út a Fáklya utcán végig, a strand és a strekk mellett, olyan végtelennek tűnt, mint a vonatfűtők és a tehervagonok sora. Amikor végre hazaértünk, fáradtan rogytam le a sámlira.

A konyhában bablevesillat uralkodott. Anyámék arcán feltűnt az első meglepődés.

– Kidobtam a krumplit, mert bűdös volt – mondta dédi, majd hozzátette: – ez az átkozott bab meg nem akart megpuhulni...

Anyám furcsán nézett rám, aztán bement az utcai szobába. Pár perc múlva kihozta az üres órásdobozt.

– Jaj istenem, szűzanyácskám – suttogta sápadtan –, eltűnt a drága karóráim.

– Persze hogy eltűnt, ha egyszer ellopták – mondtam bölcsen. – Én előre figyelmeztettelek benneteket.

Dédi kimeredt szemmel figyelt, aztán sírva fakadt.

– Mit képzeltek ti, hogy én lopok? – sipította és nagyokat hüppögött.

Alig tudtuk megvigasztalni. Végül határozottan állította, hogy itt senki nem járt, mert azt látnia kellett volna, úgyhogy anyám biztosan más helyre rakta az óráját. Félórai keresgélés után apám azt javasolta, hogy üljünk le ebédelni, mert üres gyomorral nem lehet gondolkozni. Aztán majd utánanézz, mi is történt valójában.

Körülültük a konyhasztalt és kanalazni kezdtük a bablevest. Éppen szemben ültem a falvédővel, amikor megállt a kanál a kezemben.

A hit szócska középső betűjén, nagy fekete pontként virított az agyoncsapott légy. Apám követte a pillantásomat. Hosszasan és nagyon furcsán nézett rám, aztán megtörölte a száját és felállt. Felvette a zakóját és kilépett az ajtón.

Alig negyedóra múlva visszatért.

Izgatottan vártuk, mit fog mondani. Ő pedig rám nézett mosolyogva, megsimogatta a búbomat és így szólt:

– Még jó, hogy van egy kis látnokunk. – Aztán elővette a zsebéből az eltűnt karkötős órát és meglengette anyám orra előtt.

Pár hónappal később, dédike is itthagyt minket. Elment a madame után, hogy ezentúl neki főzzön finom bablevest, és ezzel a szomorú eseménnyel lezárult életem első nyolc évének különös szakasza. Még abban az évben elköltöztünk, magunk mögött hagyva a macskaköves utcát és az öreg házat, ahol nagy erejű kíváncsisággal ugrottam fejest az életbe.

A múlt év folyamán számról számra közzöltünk írásokat a Cédus Művészeti Alapítvány pályázatán elfogadottak közül, ezt a sorozatot zárjuk a füzetünkben olvasható öt, a szokásosnál valamivel terjedelmesebb pályamunkával. Mint emlékeztető, nívódíjra Péhl Gabriella *Szénpor a bőr alatt* című munkája minősült. A pályázati anyagnak már jó ideje legfőbb jellemzője a frissesség, hiszen itt szabad tér nyílik minden rendű és rangú irodalmi próbálkozás előtt, sok az új név, új szemlélet, új irány. Legfeljebb a megsokasodott internetes megnyilvánulási lehetőségekkel nem tud – s nem is akar – versenyezni folyamatosan nyitott pályázatunk.

Ez a finálé is abból ad ízelítőt, hogy milyen nagy műfaji változatosságú és mekkora írói szabadsággal megformált alkotásokkal kopogtatnak nálunk: lidércesen

látomásos, illetve erőteljes leíró és karkai hangulatú próza, prózarészlet mellett filmnovella és groteszk bohózat is színezi füzetünket.

Rangot adhat a szereplésnek, hogy a pályamunkák egyre növekvő sokaságából válogathatunk, ami árulkodó jele annak, hogy az irodalmi fórumok általánosan szűkülő fogadókészsége és a mi éves lefutású pályázatunknál legtöbbször nagyobb várakozási idő, hogy a szerző alkotása nyilvánosságot kapjon vagy legalább válasza méltasság, csírájában vág el számos több figyelmet érdemlő alkotói kísérletet, kedvét szegi a nagyobbodó olvasási deficitben a szellemiek iránti érdeklődők maradákanak. Nem kis eredmény, hogy pályázati felhívásunk könyvterveknek is gerjesztője, melyek megvalósításának olykor otthont tudunk adni.

Napkút Kiadó Kft.
1014 Budapest, Szentháromság tér 6.
Telefon/fax: (1) 225-3474
E-mail: napkut@gmail.com
Honlap: www.napkut.hu

Felelős szerkesztő: Szondi György
Szerkesztő: Bognár Antal
Szöveggondozó: Kovács Ildikó
Tördelőszerkesztő: Szondi Bence